

§ 1

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 1 uden for betænkningen af *Petra Petersen m. fl.* (se sp. 3713) *forkastedes* med 123 stemmer mod 6; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslagene nr. 2-6 uden for betænkningen af *Petra Petersen m. fl.* (se sp. 3714) betragtedes som *bortfaldet* efter forkastelsen af ændringsforslag nr. 1.

§§ 2-10

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af første behandling af forslag til lov om forsvarrets organisation m. v.

(Foregående del af første behandling findes i tidenden sp. 3642).

Forhandlingen genoptoges.

Forsvarsministeren (Poul Hansen): Til indledning vil jeg gerne takke de ærede ordførere for socialdemokratiet, det radikale venstre og Danmarks retsforbund for tilslutningen til det fremsatte lovforslag, og jeg vil også gerne rette en tak til de ærede ordførere for venstre og det konservative folkeparti for den forhandlingsvilje, de på deres partiers vegne gav udtryk for. De ærede ordførere havde en række betænkeligheder og kritiske bemærkninger, som jeg senere skal vende tilbage til. Det er derimod ikke muligt at takke de ærede medlemmer hr. Alfred Jensen og hr. Aksel Larsen, hverken for tilslutning eller for forhandlingsvilje, men man kan jo, hvis man vil være venlig, i det mindste takke dem for, at de gav klar besked. Ud fra lidt forskellige

præmisser nåede de til samme konklusion: ikke en øre til forsvaret.

Det ærede medlem hr. Alfred Jensen rettede de sædvanlige angreb på NATO-samarbejdet og føjede hertil en påstand om tysk imperialism. Disse angreb og påstande er i sig selv så horrible, at man fritages for en imødegåelse heraf. I denne forbindelse må jeg også sige, at jeg naturligvis ikke kan modtage det af det ærede medlem stillede forslag om overgang til næste sag på dagsordenen, men må anbefale det til forkastelse.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen fremsatte bl. a. den opfattelse, at det eneste, som giver Danmark sikkerhed, er, at der ikke kommer krig. Jeg er enig med det ærede medlem i, at et hovedmål såvel for udenrigspolitikken som for forsvarspolitikken er at forhindre krig, og det fremgår da også af den udenrigspolitik, som det overvejende flertal i denne sal slutter op om, og af begrundelsen for det fremsatte lovforslag, at vi først og fremmest har dette mål for øje.

Men der er intet som helst, der taler for, at den vej, det ærede medlem anviser, i højere grad skulle tjene fredens sag. Det ærede medlem ville mene, at et neutralt og afrustet Danmark skulle have mulighed for at holde sig udenfor, hvis det kom til en ny storkrig. Jeg kan ikke se, hvad en sådan opfattelse bygges på. Det ærede medlem var åbenbart af den opfattelse, at udviklingen af de moderne frygtelige ødelæggelsesmidler for os måtte have den konsekvens, at vi lige så godt kunne opgive at have et forsvar. Fulgte vi denne tankegang, ville resultatet imidlertid blive, at vi lå aldeles blottet for enhver militær aktion. Det ville være muligt uden indsættelse af større styrker og på overordentlig kort tid at besætte dansk område. Enhver kan derfor se, hvilken uhyre risiko vi ville bringe os i ved at følge det ærede medlem, og jeg kan ikke tænke mig, at han selv kan være blind derfor. Det er heller ikke svært at se, på hvilken måde den almindelige magtbalance ville blive påvirket, hvis vi fulgte såvel det ærede medlem hr. Aksel Larsen som det ærede medlem hr. Alfred Jensen, og vi har vel derigennem en tilkendegivelse af, hvad man i virkeligheden ønsker fra den side.

[Forsvarsministeren.]

Når jeg dernæst vender mig til de øvrige ordførere, vil jeg gerne først gøre nogle bemærkninger til enkelte af de mere eller mindre væsentlige detailspørgsmål, som er bragt ind i diskussionen, og derefter vil jeg beskæftige mig med hovedproblemerne vedrørende tjenestetiden, budgettet, styrkernes omfang og selve det fremsatte lovforslag.

Det ærede medlem hr. Victor Gram rejste spørgsmålet, om ikke tjenestetiden for flyvevåbenets afgivelseseskadriller burde være den samme som for de påtænkte garnisonstropper i hæren. Som disse forhold er tænkt ordnet, er tjenestetiden i princippet den samme, nemlig 10 måneder plus genindkaldelse for garnisonstropperne og 12 måneder uden genindkaldelse for de af flyvevåbenets værnepligtige, der ikke direkte indgår i beredskabet.

Det ærede medlem rejste endvidere spørgsmålet om en vis forbedring af de værnepligtiges materielle vilkår, idet han dog anerkendte den væsentlige forbedring, som ligger i den påtænkte gradvise nedsættelse af tjenestetiden. Også det ærede medlem hr. Lannung var inde på en tilsvarende tankegang. Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg ved indledningen til forsvarsforhandlingerne lagde vægt på forbedringer af den nævnte art. Når disse spørgsmål ikke er taget med i oplægget, skyldes det for det første som nævnt, at tjenestetidsomlægningen i sig selv er udtryk for hensyntagen til de værnepligtige, og dernæst at jeg i hvert fald ikke på nuværende tidspunkt tør regne med, at der inden for den foreslåede budgetramme er plads for væsentlige forbedringer. Men jeg ser naturligvis gerne, at denne sag gøres til genstand for drøftelse under det kommende udvalgsarbejde.

Det ærede medlem hr. From fremsatte nogle udtalelser, som jeg forstod som et ønske om, at vi skulle tage spørgsmålet om en genindførelse af det gamle korps af faste underofficerer op til overvejelse. Jeg kan naturligvis ikke have noget imod en drøftelse af dette spørgsmål, men jeg tror ikke på, at der er nogen realitet heri. De faste underofficerer blev afskaffet ved forsvarsordningen af 1922. I hæren indførtes i stedet officiantgruppen, og i 1951 gik man over til fenriker, overfenriker og officerer af specialgruppen. Jeg tror ikke på, at

man kan eller bør skrue den således tilbage-lagte udvikling tilbage. Vi har imidlertid det problem, at vi i så høj grad må betjene os af unge, mindre rutinerede befalingsmænd, der så at sige nødvendigvis må have vanskeligheder ved at hævde sig som ledere og instruktører for deres jævnaldrende kammerater. Vi er i virkeligheden disse unge tak skyldige, fordi de udfører deres gerning så godt, som de gør. En omlægning efter de linjer, som nu er foreslået, skulle rumme en mulighed for forbedring, dels derved at der skulle kunne blive flere faste befalingsmænd — officerer og fenriker — til rådighed for de enkelte enheder, dels derved at korporaler, sergenter og oversergenter i stigende udstrækning skulle kunne tages ud af de frivilliges rækker, således at vi i disse grader skulle kunne få folk med større erfaring og rutine end i øjeblikket.

I nogle betragtninger om besparelsesmuligheder omtalte det ærede medlem hr. Lannung bl. a. forsvarsattachéerne, de internationale stabes størrelse og gallauniformerne. Jeg har gentagne gange drøftet forsvarsattachéerne med finansudvalget, og jeg har herunder dels gjort opmærksom på, at attachéernes antal gennem årene er blevet reduceret, dels at attachéernes virksomhed, set fra et forsvarssynspunkt, er nyttig, fordi den giver os en større mulighed for at følge med i udviklingen andre steder. Når det anføres, at oplysninger m. v. vel kan udveksles NATO-landene imellem uden hjælp af attachéer, må jeg dertil svare, at denne betragtning ikke holder stik. Vi har erfaring for, at attachéernes virksomhed netop i NATO-landene er meget nyttig, og forholdet er desuden det, at visse attachéer — navnlig attachéerne i Washington — har vigtige NATO-funktioner at opfylde. Hvis vi trak dem hjem som attachéer, måtte vi dagen efter udsende dem som NATO-forbindelsesfolk.

Jeg skal ikke lægge skjul på, at også jeg har en fornemmelse af, at de internationale stabe er vel talstærke. Dette synspunkt har vi også ved passende lejligheder gjort gældende, men det er naturligvis vanskeligt for et enkelt og tilmed lille land som Danmark at øve væsentlig selvstændig indflydelse på dette forhold. Det siger sig selv, at vi, alle forhold taget i betragtning, er interesseret i en dansk repræsentation i stabene,

[Forsvarsministeren.]

men vi søger at holde den på et så beskedent niveau som muligt.

Endelig kan jeg om spørgsmålet galla-uniformer blot sige, at det er taget op til overvejelse, og at jeg for mit vedkommende tilsigter en mere hensigtsmæssig ordning end den i øjeblikket gældende.

Det ærede medlem hr. Lannung spurgte endvidere, hvilke foranstaltninger der agtedes truffet for at sikre, at tilgangen af frivilligt mandskab kom til at repræsentere et bredt udsnit af befolkningen. Jeg må erkende, at jeg ikke indtil nu har anset det for nødvendigt at træffe særlige foranstaltninger med henblik herpå. Med rod i de hidtidige erfaringer mener jeg at kunne slå fast, at der ikke foreligger noget foruroligende problem. Skulle der vise sig tendenser hertil, kan spørgsmålet jo tages op.

Det ærede medlem omtalte tjenestetiden og arbejdsforholdene for de såkaldte militærnægtere. Det er jo ikke mit område, men jeg går ud fra som en given ting, at en nedsættelse af tjenestetiden for de militære værnepligtige også må følges af en tilsvarende nedsættelse — men heller ikke mere — for militærnægterne. Hvad deres arbejdsforhold angår, vil jeg gå ud fra, at det ærede medlem vil finde en passende anledning til at drøfte dette med indenrigsministeren.

Det ærede medlem hr. Gøting spurgte, om regeringens oplæg til folketinget indebærer, at kasernebyggeriet nu kan standses, idet han ikke blot så denne sag ud fra et økonomisk synspunkt, men også ud fra det synspunkt, at de nuværende kaserner er at betragte som „dødsfælder“. Jeg skylder at gøre opmærksom på, at de militære sagkyndige ikke er ganske enige i dette synspunkt, men jeg skal i øvrigt ikke ved denne lejlighed gå nærmere ind derpå. Jeg tør ikke med sikkerhed sige, at nyt kasernebyggeri vil blive aldeles udelukket, men det vil i hvert fald finde sted i et meget begrænset omfang og formodentlig i hovedsagen få karakter af en sanering af bestående kaserneanlæg. I øvrigt regner jeg med, at enkelte ældre lejre og saneringsmodne kaserneanlæg kan nedlægges.

Det ærede medlem stillede det spørgsmål til mig, om ændringerne for flyvevåbenets vedkommende ville medføre en svækkelse

af det samlede flyvevåbens effektivitet. Som det ærede medlem selv anførte, vil der ske en omlægning til nye flyvemaskintyper og til luftværnsraketter. Men da også andre forhold spiller ind, er det umuligt at finde helt nøjagtige udtryk for effektiviteten, og en konkret besvarelse er derfor næppe mulig.

Jeg har herefter tilbage at gøre nogle bemærkninger om, hvad jeg vil kalde hovedspørgsmålene.

Det ærede medlem hr. Victor Gram bad mig kommentere en artikel i Berlingske Tidende for 8. marts, hvori der anstilles sammenligninger mellem regeringens oplæg og det grundlag, som forelå i det politiske forsvarsudvalg for to år siden. Dette ønske vil jeg meget gerne imødekomme, så meget mere som også andre udtalelser under denne debat giver mig anledning dertil.

Det er i tidens løb hændt nogle gange, at jeg og mit parti i pressen og på møder ud over landet er blevet bebrejdet, at vi er løbet fra det forlig, som man har påstået blev indgået i forsvarsudvalget mellem venstre, det konservative folkeparti og socialdemokratiet. Jeg har deroverfor hævdet, at der ikke var indgået noget forlig, og det tør vel siges, at bl. a. de taler, som blev holdt her sidste fredag, har bekræftet dette.

Hvad vi nåede frem til i udvalget, var et udkast til betænkning med tilhørende udkast til lovforslag. Der henstod visse enkeltheder, men jeg tror, jeg har ret til at opfatte den da foreliggende situation således, at de tre nævnte partiers repræsentanter i udvalget stort set var enige såvel om betænkningens udkastet som om lovudkastet. Vi havde gennemgået disse dokumenter flere gange og ved adskillige rettelser taget hensyn til fremførte synspunkter.

Men dette arbejdsresultat nåede ikke frem til behandling i partigrupperne. Dels kunne der ikke forud for valget i maj 1957 vindes tilstrækkelig tilslutning hertil, dels modtog vi fra NATO's militære hovedkvarter ved Paris en opfordring til at vente med endelig stillingtagen, til den øverstkommanderende havde afsluttet de styrkemålsstudier, som på det tidspunkt var i gang. Senere er også andre forhold kommet til, som måtte ændre det grundlag, der forelå, bl. a. indførelsen af de nye raketvåben i dansk forsvar.

[Forsvarsministeren.]

Der forelå altså intet forlig, i hvert fald intet endeligt og godkendt forlig. Men jeg skal ikke nægte, at jeg ved de videre forhandlinger, som førte frem til regeringens oplæg for folketinget, har haft i tankerne, hvad vi dengang nåede frem til. Der er i regeringens oplæg afvigelser herfra, det skal jeg ikke nægte, selv om de nu ikke er så store, som f. eks. den omtalte artikel i Berlingske Tidende gav det udseende af. Men idet jeg stadig havde muligheden for en bred enighed om forsvaret for øje, gik jeg ud fra, at det ville være en fordel og en imødekommenhed over for oppositionen på så mange punkter som muligt at holde oplægget nær op til betækningsudkastet og lovudkastet fra foråret 1957. Jeg imødeså bebrejdelser for enhver del af det endelige oplæg, der afveg herfra, men jeg må ærligt talt sige, at jeg havde ventet tilslutning til de dele af oplægget, som svarede til grundlaget dengang — ja, jeg har endog været troskyldig nok til at vente, at man ville anerkende dette som en imødekommenhed. Men her har jeg — netop med henblik på de ærede medlemmer hr. From og Hr. Ole Bjørn Kraft, der selv var medlemmer af det politiske forsvarsudvalg — god grund til at udbryde: ak, hvor forandret!

Efter mit skøn ligger den væsentligste afvigelse i tjenestetidsspørgsmålet. Vi diskuterede indgående mulighederne for en tjenestetidsnedsættelse — ud fra samme motiver, som kort er anført i bemærkningerne til det foreliggende lovforslag. Vi nåede til, at der ikke var mulighed for en nedsættelse. Spørgsmålet blev senere taget op til fornyet overvejelse, og det ville være urigtigt ikke at nævne, at det ærede medlem hr. Erik Eriksens tale i Aulum i august i fjor herved kom til at spille en rolle. Denne tale gav indtryk af, hvor stærkt ønsket om en tjenestetidsnedsættelse var; den gav et væsentligt bidrag til begrundelsen herfor; og ved sin tanke om at skaffe beredskabsmæssig erstatning derved, at man skulle søge at få de værnepligtige til at påtage sig nogle måneders frivillig ekstra tjeneste, satte den nye overvejelser i gang.

Det er rigtigt, at regeringens oplæg med hensyn til tjenestetiden ikke ganske følger de af det ærede medlem skitserede veje. Årsagen hertil er de indvendinger af rent

praktisk art, som de militære sagkyndige har rejst derimod.

Selv om de militære sagkyndige i det hele taget advarer mod en nedsættelse af tjenestetiden, hvad jeg ikke har lagt skjul på, mener jeg alligevel, at der ved den foreslåede ordning er taget hensyn til de nævnte praktiske indvendinger, og jeg er af den opfattelse, at ordningen er forsvarlig.

Jeg har forstået de ærede ordførere for venstre og det konservative folkeparti således, at de vel har deres betænkeligheder ved en tjenestetidsnedsættelse, det gælder vel navnlig det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, men at de dog ikke vil afvise en forhandling herom.

Jeg er helt enig med det ærede medlem hr. From i, at en tjenestetidsnedsættelse bl. a. må modsvares af en bedre udnyttelse af tiden. Det sagde jeg allerede i min fremsættelsestale, hvor der også blev peget på visse muligheder i denne retning. Det er helt rimeligt, at vi beskæftiger os med dette problem under udvalgsarbejdet, og at vi også behandler spørgsmålene, om den foreslåede udvidelse af det frivillige faste mandskab er stor nok, og om det anslåede beløb til merudgift hertil er tilstrækkeligt.

Kun ønsker jeg her at sige, at de to tal, henholdsvis 4 000 mand og 50 mill. kr., kun er angivet som størrelsesordener. Hvad de nøjagtige tal bliver, afhænger af forhold, som endnu er usikre, bl. a. hvilken endelig løn- og bonusordning man når frem til, og hvilke helt konkrete styrketal det viser sig muligt at opstille, når omlægningen er fuldt gennemført. Dette vil igen afhænge af, hvilke rationaliserings- og andre besparelser vi kan opnå.

Man vil formodentlig kunne erkende, at de af det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft anstillede betragtninger om, at de 50 mill. kr. rettelig burde være lagt oven i det nuværende budget, også har nogen sammenhæng hermed.

Medens der således med hensyn til tjenestetiden foreligger noget nyt i forhold til grundlaget af 1957 — men noget nyt, som vi altså nu er enige om kan forhandles — har vi fastholdt de hovedprincipper, at de tre værn opretholdes, at der lægges vægt på dækningsstyrkerne, og at der må gøres alvor af den af det ærede medlem hr. Victor Gram nævnte tredeling, udtrykt i ordene:

[Forsvarsministeren.]

hjemmeværn, lokalforsvar og felthær. Der er derimod ikke tale om styrker af helt samme omfang som dengang.

Her må jeg imidlertid gøre opmærksom på, at fremstillingen den 8. marts i Berlingske Tidende er misvisende — ikke så meget hvad angår flyvevåbenet og søværnet, men i høj grad med hensyn til hæren og de økonomiske beregninger.

For søværnets vedkommende påregnedes i 1957 opretholdt flere forter, end der nu foreslås, og antallet af skibe var også større. Selv om jeg her ville nævne det omtrentlige antal skibe i begge tilfælde, ville dette imidlertid ikke give noget helt klart billede, bl. a. fordi der er foregået en vis forandring med hensyn til ønskerne til skibstyper.

Det er rigtigt, at vi dengang regnede med at opretholde 8½ eskadrille kampfly inden for flyvevåbenet. Når der i regeringens oplæg forudses en væsentlig begrænsning, skyldes det imidlertid ikke alene, at den økonomiske ramme er snævrere, men også at de nye flytyper, som er ved at indgå i flyvevåbenet, er væsentlig dyrere i drift end de hidtidige, og at en del af det hidtidige jagerforsvar påregnes overtaget af luftværnsraketter. Det er vel rigtigt, at flyvevåbenets jordforsvarsstyrker dengang påregnedes opretholdt, men dog ikke i det omfang, de havde på det tidspunkt.

Efter artiklen i Berlingske Tidende skulle grundlaget i 1957 for hærens vedkommende omfatte 3 brigadegrupper i dækningsstyrken mod 2 i regeringens oplæg. Dette er direkte forkert. I begge tilfælde regnes med 2 brigadegrupper samt visse supplerende styrker. Disse supplerende styrker var i 1957 større end nu påregnet. Udtrykt i tal regnede man dengang med en dækningsstyrke på 13 600 mand mod nu 13 000. Selv om der i det sidste tal indgår en luftværnsraketafdeling, er forskellen, som man vil se, ikke nær så stor, som der nu skal gives udseende af.

Endelig når man i artiklen til det resultat, at det budget på ca. 970 mill. kr., som dengang lå til grund, med de stedfundne pris- og lønforhøjelser i dag ville udgøre 1 200 mill. kr. — og så føjer man flot til i en parentes — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til et citat nu og et par gange senere:

„NATO har beregnet de „hensigtsmæssige“ udgifter til mellem 1 300 og 1 400 mill. kr., men tilføjet — ifølge Poul Hansen — at vi kunne „afhjælpe de alvorligste mangler i vort forsvar ved en ordning på et lavere niveau end svarende til de af NATO hidtil opstillede mål“, altså NATO-partiernes ordning af 1957.“

Hertil er følgende at sige: lægger man til 970 mill. kr.-budgettet de rene løn- og prisstigninger, kan man umuligt komme mere end 100 mill. kr. højere op, og jeg vil tro, at tallet ikke bliver så højt; man må altså beklage det udbytte, den pågældende journalist har fået af sin skolegangs regnetimer — noget kunne tyde på, at han har været mere optaget af at læse Münchhausens eventyrlige beretninger. Det er rigtigt, at der fra militær side har foreligget en ajourført udgave af 970 mill. kr.-budgettet, som medførte yderligere 50-60 mill. kr.s udgifter, men det forudsatte rigtignok også ud over løn- og prisstigninger tillige merudgifter som følge af indførelse af nye raketvåben, nye skibe og nye typer af luftfartøjer.

At grundlaget fra 1957 skulle svare til de synspunkter, jeg fik forelagt ved mit besøg i SHAPE for nylig, er en antagelse, som simpelt hen er grebet ud af luften. Det er rent opdigt og intet andet.

Hvad vi derimod med sikkerhed ved, er, at grundlaget af 1957 hverken svarede til de danske militære sagkyndiges ønsker eller til de dengang gældende styrkemål. Der var efter min erindring ingen i det politiske forsvarsudvalg, som satte ind for, at vi skulle nå op dertil. Der var derimod mellem de tre partiers repræsentanter enighed om, at vi på et lavere niveau, nemlig det, der forelå i betænkningssudkastet, skulle nå en ærlig ordning i den forstand, at bevillinger på den ene side og styrkemål og organisatoriske rammer på den anden skulle svare til hinanden.

Når det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft sagde, at det samlede resultat af regeringens oplæg var en svækkelse af effektiviteten i forhold til de mål, man hidtil har sat sig, så har han — med den anvendte udtryksmåde — ret, men det samme kunne altså siges om 1957-grundlaget.

[Forsvarsministeren.]

Jeg har draget disse ting frem, fordi det kan have en almindelig interesse at se, hvorledes de to oplæg forholder sig til hinanden — og fordi jeg finder det helt urimeligt, at offentligheden skal være henviset til en så misvisende orientering og sammenligning som den, Berlingske Tidende har bragt til torvs.

Det ærede medlem hr. From har udtalt tvivl om, at der inden for den af regeringen foreslåede budgetramme kan opnås styrker af tilstrækkelig effektivitet og omfang, medens det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft for sit vedkommende ikke var i tvivl om, at styrkerne var for små, og begge ønskede at vide, hvad den militære sagskundskab mener herom. Jeg går ud fra, at denne belysning og diskussion om spørgsmålet i øvrigt bedst kan finde sted under det kommende udvalgsarbejde. Det er en selvfølge, at jeg her vil stå til rådighed med alle de oplysninger, det er muligt at give.

Begge de ærede medlemmer drog endvidere i tvivl, at der efter regeringens oplæg kunne opnås et forsvar af samme samlede effektivitet som i dag.

Jeg har — som jeg også sagde ved fremsættelsen — den opfattelse, at begrænsningen i enhedernes og mandskabsstyrkernes tal ikke nødvendigvis behøver at svække forsvarrets samlede effektivitet, og at resultatet meget vil kan blive øget effektivitet.

Forudsætningen for, at denne opfattelse er rigtig, er naturligvis, at de hensigter, vi har, lykkes. Det vil sige, at vi får det tilstrækkelige antal frivillige, at vi opnår væsentlige resultater af rationaliseringsbestræbelserne, og at hele ordningen føres ud i livet i den ånd, hvori den er tænkt.

Det er rigtigt, at det kun i en meget kortfattet form er angivet, hvorpå troen til usvækket effektivitet er baseret. Det ville naturligvis være muligt for mig at tilføje uddybende betragtninger — om jeg ville overbevise de ærede medlemmer derved allerede i dag, ved jeg ikke. Mon ikke det vil være klogest, at vi foreløbig tager en

sådan drøftelse under udvalgsarbejdet? Vi kan jo — om fornødent — altid vende tilbage til en meningsudveksling her i salen.

Inden jeg så vender mig til de betænkeligheder, der er fremsat mod selve lovforlaget, må jeg lige gøre et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, som hævdede, at vi sagtens har råd til at sætte væsentlig større økonomiske midler ind på forsaret. Han begrundede sit synspunkt bl. a. med henvisning til en opgørelse over statsbudgettets udvikling, som finansministeren nylig har foretaget.

I mine ører lød det ærede medlems betragtninger vel flotte i betragtning af, at oppositionen så energisk har hævdet nødvendigheden af skattelettelser, og jeg blev lidt forurolet af, at det ærede medlem især hæftede sig ved væksten i de sociale udgifter.

Det er regeringens opfattelse, at den økonomiske situation ikke tillader en almindelig svækkelse af finanspolitikken. Skal der derfor sættes meget større beløb ind på det militære forsvar end foreslået af regeringen, må resultatet enten blive skatteforhøjelser, hvad jeg forstår oppositionen er imod, eller også en forringelse af statens indsats på andre områder. Det har unægtelig interesse at høre, hvilke veje det ærede medlem ønsker at gå.

Når han siger, at det i denne sammenhæng drejer sig om frihedens pris, vil jeg ikke modsige ham, men blot føje til, at der også er andre opgaver end de militære, som skal løses, hvis vi ønsker at bevare friheden.

Det ærede medlem sagde i sin tale, at vi burde behandle også hjemmeværnsloven i forbindelse med det nu fremsatte lovforslag. Jeg forstår ærlig talt ikke det ærede medlem på dette punkt. Så længe vi drøftede tingene sagligt og stilfærdigt i det politiske forsvarsudvalg, og det gjorde vi jo, var vi dog enige om, at forsvarsrevisionen måtte foregå i to tempi. Først måtte vi klare den centrale lovgivning om forsvarrets struktur og omfang, og derefter — i anden omgang — måtte vi tage hjemmeværnsloven og personelloven

[Forsvarsministeren.]

op til overvejelse og revision. Nøjagtig på denne måde har jeg tænkt mig det skulle foregå, og jeg kan oprigtig talt ikke se, hvilken saglig grund det ærede medlem har til nu at foretrække en anden fremgangsmåde end den, vi var helt enige om. Han kan i hvert fald ikke mene, at den skulle repræsentere en større hensyntagen til hjemmeforsvaret, end jeg er indstillet på.

Det, der imidlertid så afgjort undrede mig mest under debatten sidste fredag, var den holdning, de ærede ordførere for venstre og det konservative folkeparti indtog til selve det foreliggende lovforslag. Jeg skal ikke nægte, at det netop havde været mig en tilfredsstillelse, at jeg på dette punkt praktisk taget fuldt ud havde kunnet følge, hvad der i 1957 i det politiske forsvarsudvalg var enighed om mellem mit partis og de to ærede ordføreres partiers repræsentanter, heriblandt de to ærede medlemmer selv. Jeg havde troet, at man havde villet anerkende dette og derfor også ville være rede til at give lovforslaget tilslutning.

Det skete jo imidlertid ikke. Man kritiserede kraftigt lovforslagets karakter af bemyndigelseslov, og man frakendte det foreslåede forsvarspolitiske udvalg næsten enhver betydning. Jeg må sige, at jeg lyttede med stigende undren, efterhånden som de to ærede medlemmer bevægede sig frem gennem deres betragtninger herom, og jeg spurgte mig selv, om jeg da skulle have taget fejl, og om det mon havde været noget ganske andet, vi dengang talte om, end det, jeg havde erindring om.

Vi har derfor i forsvarsministeriet foretaget en fornyet sammenligning mellem de to lovforslag. Bemyndigelsen var dengang samlet i én paragraf, hvis stk. 1 havde følgende ordlyd:

„Størrelsen og sammensætningen af hæren, søværnet, flyvevåbenet m. v., herunder freds- og krigsinddelingen, fastsættes af forsvarsministeren inden for de rammer, der er angivet i de årlige bevilningslove og lovgivningen i øvrigt. Der kan herunder inden for de i lovgivningen angivne grænser træffes bestemmelse om underlæggelsesforhold, organisation m. v. for de ved nærværende lovs ikrafttræden eksisterende faglige myndigheder, korps,

institutioner, virksomheder, skoler m. v.“

Stk 2 og 3 i den pågældende paragraf var nøjagtig de samme som stk. 2 og 3 i nærværende lovforslags tilsvarende paragraf.

Man ser heraf, at bemyndigelserne, der dengang var tale om, er nøjagtig de samme, som nu er foreslået, nøjagtig de samme.

Vi drøftede i det politiske forsvarsudvalg, om det var rigtigt at udforme lovgivningen på denne måde; vi sluttede med at bøje os for de saglige grunde, som talte herfor, og som er anført i lovforslagets bemærkninger og i fremsættelsestalen.

Men nu er de to ærede medlemmer altså på et tilbagetog, som ikke engang er elastisk, fra det, de dengang tilsluttede sig. De begrundelser, de nu anfører, kunne alle sammen lige så vel være anført i 1957; det blev de — efter min erindring — ikke. Skulle min erindring være forkert, blev synspunkterne i hvert fald ikke tillagt nogen afgørende vægt.

F. eks. siger det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft nu, at det er tvivlsomt, om så vidtgående bemyndigelser er i overensstemmelse med forfatningens hensigt. Må jeg spørge det ærede medlem: hvilke forfatningsmæssige ændringer er der sket siden 1957, som gør det rimeligt at anføre dette synspunkt nu? I 1957 blev det ikke anført.

Det ærede medlem hr. From fremkom med synspunkter, hvis venlige karakter over for mig personligt jeg takker for, men som jeg alligevel må betegne som forunderlige — for ikke at sige vidunderlige — på baggrund af situationen i 1957. Han udtalte, at en så udstrakt bemyndigelse står og falder ikke alene med den person, man giver den til, men også med det eller de partier, han er afhængig af. Han talte endvidere om, at man giver hals- og håndsret til fremtidige ministre, man ikke kan vide noget som helst om. Det nærmede sig det uansvarlige, sagde han. Alt det kan man sige, javel, og man kan efter det humør, man er i, godtage det som gyldig argumentation; men kunne ikke nøjagtig det samme være sagt, og med samme gyldighed eller mangel på gyldighed, i 1957? Vil det ærede medlem virkelig påstå, at han ikke dengang havde taget i betragtning, at der kunne komme ændrede politiske konstellationer, og at der kunne komme for-

[Forsvarsministeren.]

svarsministre, han ikke vidste noget om? Havde det ærede medlem ikke det, må han da i dag i sit stille sind erkende, at han handlede uhyre kortsynet og letsindigt dengang, ja, for at bruge hans egne ord: temmelig uansvarligt.

Dernæst det forsvarspolitiske udvalg. I den ofte nævnte artikel i Berlingske Tidende står at læse, at det udvalg, vi i 1957 påtænkte at nedsætte, var et ganske andet end det, der nu er tale om. Dets beføjelser var væsentlige og ansvarlige, siger man. Må jeg hertil sige, at vi har virkelig foretaget visse ændringer i bestemmelserne om dette udvalg, men de går klart i retning af at styrke udvalgets stilling, ikke det modsatte.

Dengang hed det om udvalgets beføjelser blot — jeg citerer —:

„Der nedsættes af folketinget blandt dets medlemmer et forsvarspolitisk udvalg, med hvilket forsvarsministeren kan rådføre sig om spørgsmål af større rækkevidde for det militære forsvar.“

Punktum! Og der var ingen bestemmelser om, hvor ofte udvalget skulle holde møde; tavshedsforpligtelsen var den samme som nu foreslået.

Nu er der ikke alene tilføjet bestemmelser om en vis mødehyppighed, men også givet forsvarsministeren en klar forpligtelse til at give udvalget meddelelse om væsentlige ændringer, som agtes foretaget i den til enhver tid bestående ordning.

Efter disse bestemmelser er udvalget sat bedre i stand til at udøve sin kontrollerende myndighed. Påstanden om, at ministeren selv kan bestemme, hvad han vil fortælle udvalget, er, bortset fra den mistænkeliggørelse, som ligger deri, aldeles ikke rigtig.

Endvidere har jeg set påstået, at den påtænkte tavshedspligt skulle binde udvalgsmedlemmerne i en sådan grad, at de f. eks. ikke kan rådføre sig med deres grupper om de sager, udvalget behandler. Denne påstand beror mildest talt på en misforståelse. Det er almindeligt anerkendt, at visse militære anliggender må være hemmelige, og derfor er tavshedspligt med hensyn til sådanne sager en nødvendighed, hvis de overhovedet skal kunne drøftes i udvalget. Men enhver kan sige sig selv, at det aldrig har været hensigten at afskære udvalgsmed-

lemmerne fra med deres grupper at drøfte og her i folketinget at rejse spørgsmål, som angår ministerens loyale og forsvarlige administration af forsvarsordningen.

Forslaget om udvalget er ikke alene udtryk for, at lovens karakter af bemyndigelseslov må medføre, at folketinget gennem udvalget kan følge med i lovens administration; det er også et middel til at sikre, at der ikke gennemføres foranstaltninger, som savner dækning hos et flertal, og til at sikre, at væsentlige mindretal kan rejse spørgsmål til debat, hvis de ønsker det. I den nu foreliggende situation er forslaget derfor en imødekommenhed over for oppositionen.

Med henvisning til forhandlingerne i det politiske forsvarsudvalg i sin tid kan jeg derfor ikke alene med fuld ret hævde, at lovforslaget er udformet ud fra de saglige synspunkter, som dengang gjorde sig gældende, og som gælder endnu, og at dette blev anerkendt fra alle sider i 1957. Jeg har endvidere kunnet pege på, at der er sket en ændring i retning af at imødekomme de betænkeligheder, der alligevel måtte være over for at give vidtgående bemyndigelser. På denne baggrund kan jeg ikke anerkende, at kritikken mod lovforslaget hviler på saglige grunde.

Hermed skal ikke være sagt, at jeg ikke vil forhandle om en anden udformning af loven, men jeg må meget advare imod, at man giver den en så detaljeret og stiv udformning, at den nødvendige stadige tilpasning af forsvaret derved umuliggøres.

De ærede ordførere for oppositionen krævede i temmelig højstemte vendinger besked i denne sal om, hvorvidt forslaget var blevet fremsat til fri forhandling. Det forekommer mig temmelig overflødigt at lægge dette spørgsmål op på en sådan måde. Gang på gang er regeringens ønske om bred enighed i denne sag blevet betonet, og deraf fremgår, at forslaget ikke er et ultimatum, men et forhandlingsgrundlag.

På den anden side har oppositionen ingen ret til at kræve, at regeringen skulle indlede denne forhandling med at forlade sit eget forslag, hvis fremkomst uden forudgående forhandlinger med oppositionen denne jo selv har både ønsket og villet.

Vi havde det politiske forsvarsudvalg, og vi havde haft mulighed for at føre for-

[Forsvarsministeren.]

handlingerne til ende dér, hvis oppositionen havde haft interesse deri. Dér ville alle oplysninger naturligvis være lagt på bordet, alle synspunkter kunne være fremført, og vi kunne have prøvet alle muligheder for at komme til en fælles overensstemmelse. Jeg tror stadig, at det ud fra forsvarrets synspunkt havde været den lykkeligste fremgangsmåde.

Men det ville man ikke. Man nedlagde arbejdet i udvalget. Regeringen måtte komme med sit eget oplæg, forlangte man. Jeg ved ikke, om man havde haft et håb om, at regeringen ikke kunne enes i denne sag. I så fald er håbet beskæmmet; nu foreligger oplægget, og nu må fremgangsmåden være den, at oppositionen fremsætter sine forslag om ændringer. Det bliver så regeringens og regeringspartierne sag at tage stilling til, om ændringerne kan accepteres.

Der har på forhånd i visse dele af pressen været ført en kampagne, hvor man lagde op til, at det oplæg, regeringen kom med, under alle omstændigheder måtte være uacceptabelt. Jeg tror, man skal lade denne forhåndsindstilling falde. I stedet bør man ud fra forsvarrets interesse hæfte sig ved de perspektiver og de værdier, der ligger i, at en forsvarsordning gennemføres med meget bred tilslutning i denne sal.

From: Jeg finder det noget uheldigt, at man har delt forsvarsdebatten i 2 dele med en weekend imellem. Lad så gå, om det var 2 dage i træk, men på denne måde synes jeg det går for meget ud over sammenhængen. Diskussionen bliver slået i stykker, og man får ikke noget rigtigt helhedsindtryk. Jeg kan i hvert fald sige så meget, at jeg har følt mig noget generet af dette forhold.

Jeg har naturligvis med den største interesse lyttet til ordførernes indlæg i fredags. De synspunkter, som det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft gav udtryk for, deler vi i mit parti i det store og hele, og jeg kan sige, at vi uden vanskeligheder kan blive enige om et fælles grundlag for de videre drøftelser.

Hvad angår de ærede medlemmer hr. Victor Grams og hr. Gøttings indlæg, havde jeg ligesom en fornemmelse af, at begge de ærede medlemmer i grunden havde en hel del mere at sige, end der virkelig

kom til udtryk. Dette beklager jeg sådan set, og jeg beklager også de forhold, som har gjort det nødvendigt for de to ordførere at udtale sig, som de gjorde; men det er jo en situation, de selv har bragt sig i, og der er for så vidt ingen grund til medynk. Prisen for en ret linser har altid været høj.

Det ærede medlem hr. Lannungs indlæg var mig én eneste stor skuffelse. Her går man og tror, at det radikale venstre nu er gået ind for en positiv stillingtagen til forsvarret. Her går man og tror, at realitetssansen har sejret over gamle fordomme, og man venter en tilkendegivelse heraf. Og hvad sagde det ærede medlem så? Hovedindtrykket var uhjælpeligt negativt: nedsættelse af tjenestetiden, forbedrede lønforhold for de værnepligtige, hjælp til de underudviklede lande o. s. v. o. s. v. Men ikke ét ord om det, jeg vil kalde forslagets formålsparagraf, ikke ét ord om forsvarrets opgaver og deres løsning, ikke ét ord om samarbejde med NATO og vore forpligtelser heroverfor, ja, jeg havde nær sagt ikke ét ord om selve forsvarret, kun udenværkerne havde interesse.

Typisk var det måske, at medens det ærede medlem slet ikke kom ind på forsvarrets hovedproblemer, fik han tid til at beskæftige sig med militærattachéernes gallauniformer. Man tør vist sige, at her er der virkelig tale om sans for proportioner — hvis man ellers tør bruge dette udtryk fra denne talerstol. Militærattachéernes gallauniformer klarer vi nok, ærede medlem; for mig må de have alle de distinktioner, guldsnore og trekantede hatte, de overhovedet ønsker sig. Men hvad med selve forsvarret? Det er dog det, det drejer sig om, det er dog det, vi skal snakke om her, det er det, forslaget går ud på. Jeg vil derfor gerne stille det ærede medlem hr. Lannung et par spørgsmål om hans indstilling til det, jeg kalder forsvarrets formålsparagraf, og som vel at mærke er indeholdt i det forslag, det radikale venstre i dag står som medforlagsstiller til.

Forslaget bygger på et ubetinget samarbejde med og i NATO. Forslaget fastslår, at opgaven for Danmarks forsvar er at hindre et angreb på vort territorium, indtil hjælp udefra kan nå frem, altså at vort forsvar skal bruges i en given situation,

[From.]

og endelig: for at løse denne opgave skal vort forsvar være så effektivt som muligt inden for den givne beløbsramme. Jeg vil være meget taknemlig for en udtalelse fra den ærede ordfører for det radikale venstre om, at det er dette, man har været med til at foreslå. Jeg ved så ikke, om det er et offer, man her har bragt, eller det er udtryk for realitetssans og erkendelse, men jeg synes, at folketinget, og dermed offentligheden, har krav på et svar.

Det ærede medlem hr. Lannung kunne med nogen ret sige, at mine bemærkninger her er et noget mærkeligt svar på de pæne ord, han rettede til mit parti og mig i fredags. Pæne ord burde man jo da være glad for, og jeg er derfor meget ked af at skulle sige, at jeg var meget bekymret over al den ros fra det ærede medlems side, netop i forsvarsspørgsmålet. Var det et forsøg på at sætte en kile ind mellem det konservative folkeparti og venstre, så forekommer det mig temmelig groft og kluntet. Og var det et frieri til mit parti, tror jeg, det ærede medlem tager fejl af mig og en anden. Smukke blomster og kridt på stemmen gør i hvert fald ikke indtryk på mig; skal der bejles, så lad os snakke om medgiften; romantik interesserer mig ikke. Så ved det ærede medlem i hvert fald, hvor han har mig.

Den højtærede forsvarsminister bebrejdede mig, at jeg i fredags gik imod den vidtstrakte bemyndigelse og det politiske udvalg, da der dog havde været enighed om disse principper i det nu opløste udvalg, hvoraf også jeg var medlem. Det er rigtigt, at jeg ved et møde i udvalget har erkendt, at der måtte blive tale om en vis bemyndigelse. Det tror jeg stadig, men jeg har aldrig udtalt mig om, hvor omfattende denne bemyndigelse skulle være, og jeg kan føje til, at jeg i et indlæg i et senere møde netop gav udtryk for mine betænkeligheder ved en sådan bemyndigelse, og at jeg i henhold til et mødereferat har udtalt, at der var noget urigtigt i, at en ansvarlig minister havde „et mindre folketing“ at holde sig til; det ville gå ud over ansvarlighedsprincippet. Altså, netop det, som jeg sagde i fredags, netop det, som mine betænkeligheder gik ud på, har jeg givet ud-

tryk for også i det forsvarspolitiske udvalg. Det, der var enighed om dengang, var, at vi skulle gå til vore respektive grupper med udkastet, og jeg kan oplyse, at det også var den højtærede forsvarsministers mening, fordi han ved et møde sagde omtrent således: det må nu være rigtigt, at udvalgets medlemmer, forinden betænkningen gøres færdig, har haft lejlighed til at drøfte udkastet med deres respektive partigrupper; der kan dér komme synspunkter frem, der vil kunne få indflydelse på det videre arbejde, og det vil være af betydning for arbejdets videre forløb, at man sikrer sig støtte i grupperne. Sådan sagde den højtærede forsvarsminister i det forsvarspolitiske udvalg. Dette erkendte ministeren; men vi nåede aldrig så vidt, at vi fik udkastet forelagt i grupperne, og ingen kan derfor være bundet af dette udkast.

En anden ting er, at selv om jeg personlig dengang kunne gå ind for en vis bemyndigelse, så var det under ganske andre omstændigheder end nu. Dengang havde vi en mindretalsregering; dengang var forudsætningen for forsaret den enighed, der var, og som jeg føler mig overbevist om stadig eksisterer mellem socialdemokratiet, venstre og det konservative folkeparti, altså en helt anden baggrund end i dag. I dag har vi en situation, hvor bemyndigelsen og dens brug er afhængig af samarbejdet og sammenholdet i en flertalsregering, og jeg ved ikke, om man kan forstå det, men venstre ønsker i hvert fald ikke at gå ind for en så udstrakt bemyndigelse under vilkår, hvor det radikale venstre og det, som jeg måske kunne kalde fiskerifløjnen inden for retsforbundet, kan få en dominerende indflydelse. Dengang og nu kan overhovedet ikke sammenlignes. Dengang var der f. eks. ingen, der talte om nedsættelse af tjenestetiden, heller ikke den højtærede forsvarsminister. Dengang sagde ministeren ved et møde, det husker jeg tydeligt, at de moderne våben ikke indebar nogen forudsætning om en reduktion af styrkernes antal. Disse ting kunne jeg også minde den højtærede forsvarsminister om ved denne lejlighed og på den givne foranledning, og jeg kunne finde mange andre eksempler. Når jeg ikke gjorde det i fredags, var det, fordi — og det vil jeg gerne understrege — vi i udvalget var enige om, at vi

[From.]

ville have lov til at udtale os frit og uden forbindende; men det var den højtærede forsvarsminister, der begyndte.

Den højtærede forsvarsminister fandt min anerkendelse af hans personlige indstilling til forsvaret underlig, ja, endog vidunderlig, hørte jeg. Jeg tog sidste fredag et vist forbehold, og den måde, min bemærkning er blevet modtaget på i dag, giver mig anledning til at understrege dette forbehold. Der er noget, der tyder på, at den højtærede minister har været under en meget uheldig indflydelse siden 1957, og jeg skal da vide at tage dette i betragtning i min fremtidige vurdering.

Venstre er stadig villig til en fordomsfri forhandling, og jeg skal kun henvise til de betænkeligheder, jeg tidligere har givet udtryk for, og de betingelser, jeg stillede i fredags.

Ole Bjørn Kraft: Det vil sikkert også fra den høje regerings side uden videre kunne indrømmes, at de vilkår, under hvilke denne debat finder sted, er meget ulige. Først har den højtærede forsvarsminister mulighed for at forelægge hele sagen i sin tale; derefter er der en forhandling, hvor vi fra oppositionens og medlemmernes side har 1/2 time til vor rådighed, og nu, efter at forhandlingerne har været afbrudt og god tid har været givet til udarbejdelsen af en svartale, har den højtærede minister i dag talt i tre kvarter, umiddelbart derefter skal oppositionens ordførere svare og har til deres rådighed 10 minutter — med den højtærede formands tilladelse måske en lille bitte smule mere. Jeg siger det naturligvis ikke som en bebrejdelse mod den højtærede minister, der er ganske uskyldig i dette forhold, men blot for at vise umuligheden af for oppositionen at gå ind i alle de detailspørgsmål, som det kunne være højst interessant at drøfte med den højtærede forsvarsminister.

Det første, jeg gerne vil sige, er et par ord til den radikale ordfører, det ærede medlem hr. Lannung. Jeg stillede under forhandlingen sidst det klare og koncise spørgsmål til det ærede medlem, om han var villig til at gå ind i en forhandling, der også betød villighed til i givet fald at forøge budgettet. Der er jo nemlig, hvad det

ærede medlem ikke synes at vide, en nøje sammenhæng mellem det saglige indhold i forslaget og hvad opstilling af styrkerne samt anskaffelse af våben og materiel koster. Jeg fik ikke noget svar. Det ærede medlem synes ikke at have lyst til at give noget svar. Han benyttede det gamle trick, som ikke burde høre hjemme i denne sal, nemlig i stedet for at give svar, hvad der havde været hans pligt, at stille et spørgsmål til mig. Det spørgsmål vil jeg give et klart svar på, og mit svar er dette — det var nemlig et spørgsmål om midlernes tilvejebringelse — at det konservative folkeparti altid er rede til at anvise dækning for udgifterne til det forsvar, som vi ønsker gennemført. Jeg håber, at det har klaret sagen for det ærede medlem. Når vi indtager denne stilling, er det, fordi sagen er alvorlig for os og ikke alene et debatgrundlag.

Det var i øvrigt ganske interessant at sidde og høre på ordføreren for det radikale venstre og derefter ret kort tid efter at høre ordføreren for det nye parti, det socialiste folkeparti, det ærede medlem hr. Aksel Larsen. Hvor de 2 taler dog lignede hinanden i ånd og indstilling! Ejendommeligt var det at høre det ærede medlem hr. Aksel Larsen overtage hele den radikale argumentation fra gamle dage, ikke blot Hørups spørgsmål: hvad skal det nytte?, men den radikale argumentation og politik fra 1930'erne. Man hørte ligefrem genklangen af dr. Munchs stemme, når det ærede medlem på sp. 3708 udtalte:

„... jeg vil samtidig mene, at hvis Danmark afrustede og erklærede sig absolut neutral, så havde man omend ikke sikkerhed, så dog en ikke ringe mulighed for, hvis krigen alligevel skulle komme, at den ville gå uden om vort område.“

Det var hele den argumentation, det ærede medlem brugte, som førte op til den 9. april. Jeg tror ikke, det ærede medlem dengang talte på den måde mod nazismen. Nu, hvor det er kommunismen, det drejer sig om, tager det ærede medlem sagen op. Det ærede medlem ville sikkert også være rede til at afslutte en ikke-angrebspakt med Sovjetunionen. Jeg synes, man har lov til at sige til det ærede medlem, at her burde han have tænkt sig noget bedre om. Når man udmaler atomkrigens farer, må man nok have lov at spørge: hvorfor skildrer det

[Ole Bjørn Kraft.]

ærede medlem det som nærmest forbryderisk af Danmark at have et atomforsvar, når det ærede medlem ikke siger et ord om den kommunistiske trussel om et atomangreb og ikke et ord om den situation, der i virkeligheden foreligger. Man må spørge, hvorfor det ærede medlem har udmeldt sig af det kommunistiske parti. Der synes ikke at være megen forandring i hans hele argumentation. Jeg siger det, for at hele den falske måde, hvorpå det ærede medlem opstiller disse tal, en gang imellem må blive understreget under forhandlingerne her.

Jeg synes i det store og hele, at den højtærede forsvarsminister gav en redelig fremstilling — og andet venter jeg ikke af den højtærede minister — af, hvad der er gået forud under forsvarsudvalgets drøftelser. Det er helt rigtigt, som den højtærede minister understregede, at der ikke var tale om et godkendt forlig, bl. a. af den grund at vi ventede besked fra NATO. Jeg er også helt enig, når det af ministerens tale fremgik, at der derimod — og det er noget, jeg lægger vægt på — i udvalget var tilvejebragt et fælles grundlag for forsvarrets styrke og opbygning imellem socialdemokratiet, venstre og det konservative folkeparti, et grundlag, der, synes jeg, adskiller sig stærkt fra det forslag, ministeren nu har fremsat. Man behøver blot at nævne ordet tjenestetid for at se den helt afgørende forskel mellem de to forslag med hensyn til beredskabets opbygning.

Jeg vil gerne takke ministeren, fordi han indrømmede, at de tal, der er anført med hensyn til, som jeg sagde under forhandlingerne forleden dag, de langtidshvervede, de 4 000, og midlerne dertil, 50 mill. kr., er ganske usikre. Jeg har opfattet det på den måde, at ministeren i virkeligheden erkendte, at de 50 mill. kr. under alle omstændigheder burde være lagt til de 985 mill. kr.; så var vi kommet op over milliarder til 1 035 mill. kr.

Jeg er også glad for, at ministeren fik tid til at understrege, at der til vort beredskab var knyttet supplerende styrker. I det hele taget måtte man bedømme beredskabet ikke blot efter antallet af mænd, men efter flyvevåbenets størrelse og styrke, flådens størrelse og styrke og alt, hvad der knytter sig til selve opbygningen.

Vedrørende beløbsrammen argumenterede ministeren jo ærlig talt mere mod Berlingske Tidende end mod, hvad der blev sagt her i fredags. Så vidt mig bekendt har den pågældende journalist ikke sæde her i tinget og er altså ikke i stand til at optage en debat med ministeren. Jeg synes i det hele taget, at ministeren måske beskæftigede sig lovlig meget med udenværkerne i spørgsmålet og med polemik mod, hvad der skete i 1957, i stedet for at føre et stærkere forsvar for det forslag, han har fremsat. Jeg synes ikke, ministeren har ret i, at der er så stor afstand mellem det beløb, som Berlingske Tidende nævnte forsvaret skulle koste, og det beløb, ministeren i 1957 nåede frem til. Det er rigtigt, at forslaget i 1957, som altså ikke var et godkendt forlig, men et grundlag, vi var blevet enige om, betød en svækkelse i forhold til den eksisterende tilstand, det vil jeg ikke bestride. Det var betingelsen for at nå frem til en overenskomst. Men — og det er noget meget væsentligt — vi vidste, hvilke styrker det drejede sig om, vi vidste, at det byggede på en modificeret skitse udarbejdet af de sagkyndige, således at vi havde en ganske klar forestilling om, hvad det var, vi gik ind til. Jeg mener stadig væk, at man på basis af denne skitse og denne opgørelse må sige, at den ordning, vi da beskæftigede os med, var af betydelig større effektivitet end det nu fremsatte forslag.

Ministeren gjorde en bemærkning om, at jeg havde beskæftiget mig med de sociale udgifter. Jeg gjorde det i en ganske bestemt sammenhæng, idet jeg citerede, hvad daværende statsminister Hans Hedtoft havde sagt om de sociale udgifter, nemlig at dem måtte man måske også ofre noget på. Men så trøstede jeg mig med at sige, at det har ikke været nødvendigt. Min hovedbetragtning var netop, at vi havde haft råd til disse sociale udgifter, men at vi ikke syntes at have haft råd til, hvad jeg mener vi har, en forøgelse af forsvarsudgifterne. Så ministeren skulle ikke have kastet denne lille mistanke over min udtalelse.

Når mit parti og jeg i dag mener, at hjemmeværnet bør med ind i vore overvejelser, er det, fordi der nu foreligger et forslag af en anden karakter end det, vi havde i 1957, med opbygningen af lokalforsvar, og ikke mindst fordi vi mener, at

[Ole Bjørn Kraft.]

forslaget, særligt hvad beredskabet angår, er af en sådan karakter, at det ikke vil kunne undgå at vække uro og ængstelse inden for hjemmeværnet, der i så høj grad må støtte sig på beredskabet. Derfor mener vi, at der i dag foreligger en meget saglig baggrund for at tage hjemmeværnet med ind i forhandlingerne om en løsning. Der er virkelig her en afgørende forskel. Da jeg sagde det, jeg sagde med hensyn til bemyndigelsen under forhandlingerne forleden dag, var jeg ganske klar over det forhold, ministeren trak frem. Jeg vidste også, naturligvis, at det ville blive og måtte blive anvendt over for mig. Måske skal jeg gøre den indrømmelse, at vi var for tillidsfulde dengang, og det må jeg bebrejde mig. Den væsentligste forskel er, at vi dengang kendte styrkemålene, omfanget og indholdet af det forsvar, der skulle opbygges, og som de tre partier, socialdemokratiet, venstre og de konservative, i hovedsagen var enige om og derfor naturligvis også under lovens administration fremover hver for sig måtte være forpligtet over for, og vi havde den tillid til socialdemokratiet, at når de gik med til at acceptere forsvarrets størrelse, som vi var blevet enige om, ville de også administrere i overensstemmelse dermed. Vi troede ærligt og redeligt, at nu forelå der for landet en forsvarspolitisk situation, hvor NATO-politikken og forsvarspolitikken og udenrigspolitikken ville blive båret af de tre partier, som hidtil havde været i stand til at tale sig til rette, og vi ventede, at dette også ville være tilfældet i fremtiden; men nu er der kommet et nyt element ind, og jeg må ærligt sige, at efter den tale, ordføreren for det radikale venstre har holdt her, må ængstelsen ved at give en bemyndigelseslov bl. a. til et parti, der så åbenlyst i realiteten har en helt anden opfattelse af forsaret, end socialdemokratiet og retsforbundet i øvrigt har, blive så meget desto stærkere, og dette medfører, at det, vi dengang mente vi kunne gå med til, kan vi ikke længere gå med til af de grunde, jeg her har nævnt.

Jeg nævnte min tvivl om, hvorvidt det synspunkt var i overensstemmelse med forfatningen, som er blevet fremført for mig siden, og som vi vel havde haft lejlighed til at overveje, når sagen var kommet til den

endelige afgørelse. Jeg har ikke selv forstået det før nu, men når jeg når til en sådan forståelse, er det rimeligt at nævne det som et argument. Det andet er imidlertid det vigtigste.

Jeg vil gerne slutte med at sige, at lovforslaget, som det foreligger, kan det konservative folkeparti ikke tiltræde af de grunde, som vi har fremført under behandlingen her. Vi har kritiseret enkelte detaljer, men vi er rede til en forhandling, idet vi forudsætter, at den både må omfatte selve ordningens saglige indhold og karakter såvel som det budget, der skal dække ordningen og skaffe midlerne til ordningens opretholdelse. Vi går ud fra, at dette er tilfældet, da hverken den højtærede statsminister i sin udtalelse forleden, den højtærede forsvarsminister eller ordføreren for socialdemokratiet har taget noget som helst forbehold på dette område, og jeg må derfor forstå, at det også gælder for det radikale venstre som medlem af regeringen, uanset hvad det ærede medlem hr. Lannung har sagt eller ikke har lyst til at sige.

Inden vi kan udforme den endelige opfattelse, er det nødvendigt, at vi hører såvel NATO-ledelsens vurdering som vore militære sagkyndiges opfattelse af, hvorledes forslaget svarer til de foreliggende opgaver. Det er naturligt at spørge NATO, ikke mindst da der nu begynder at komme rygter frem om, hvor meget NATO vil være med til at godkende, og jeg venter, at vi kan få en klar redegørelse i udvalget herfor. Det er også nødvendigt at høre de militære sagkyndiges opfattelse, og jeg venter, at de vil få adgang til at søge foretræde for udvalget, således at vi kan høre deres opfattelse fremsat over for os, fordi det jo, når det kommer til stykket, er de militære sagkyndige, der på prøvens dag skal bære ansvaret for den ordening, vi her gennemfører.

Det er, hvad jeg kan få tid til at svare den højtærede minister. Jeg håber, at jeg har givet udtryk for mit partis opfattelse af sagen.

Lannung: Jeg finder kun anledning til få bemærkninger. Regeringsforslaget foreligger jo nu kommenteret af alle ordførerne, og jeg kan ikke se, at der vil være noget vundet ved gentagelser. Forslaget foreligger til fri for-

[Lannung.]

handling, og vi må nu i udvalget afvente, hvilke ønsker om ændringer oppositionen vil fremføre, når det kommer til stykket; men jeg har indtryk af, at oppositionen har en noget ejendommelig opfattelse af, hvad en fri forhandling vil sige. Jeg har indtryk af, at man navnlig fra konservativ side har været optaget af her under forhandlingerne at søge at binde regeringen, specielt det radikale venstre, til bestemte tilsagn og standpunkter, men en sådan fortolkning af begrebet „fri forhandling“ anerkender vi ikke, og disse forsøg kan man altså spare sig. En fri forhandling må være en forhandling, der for begge parter er fri, og en sådan frihed vil vi selvfølgelig også bevare i det radikale venstre.

Til venstres ordfører vil jeg gerne sige, at han har åbenbart ikke lagt mærke til, at det foreliggende forslag er et regeringsforslag, den samlede regerings forslag fremsat med tilslutning af det radikale venstre og med tilslutning til bemærkningerne til lovforslaget. Det ærede medlem kan altså læse sig til både standpunkt og motiver; det må være nok for det ærede medlem.

Må jeg i øvrigt tilføje, at jeg ikke har tænkt at sætte mig den opgave at hindre det ærede medlem i at være enig med det ærede konservative medlem hr. Ole Bjørn Kraft. Det er vel oven i købet sådan, at, når det kommer til stykket, så er venstre og det konservative folkeparti forsvarspolitisk set siamesiske tvillinger. Vi husker jo, at det ærede medlem hr. Poul Sørensen på det konservative landsrådsmøde i Odense i oktober forsikrede, ja besvor, at der ikke blev lavet forsvarsforlig uden om de konservative. Om det ærede medlem tegnede hele firmaet dengang eller kun den konservative fløj af oppositionen, er vel aldrig blevet helt klart, men efter det, der kommer frem i dag, må jeg skønne, at de to partier altså er siamesiske tvillinger i dette spørgsmål.

Til det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft vil jeg gerne sige, at det forekommer mig,

at vi andre har et berettiget krav på at få at vide, hvorledes der skal skaffes dækning, hvis det konservative folkeparti eventuelt vil leve op, mere eller mindre, til NATOs krav. Skal det være ved at undlade skatteindestættelser, eller vil man endog gå så vidt som til skatteforhøjelser? Ønsker det ærede medlem at leve op til NATOs krav, tyder meget på, at der, når prisstigning og andet tages i betragtning, vil blive spørgsmål om en udgiftstigning på højt op mod ½ milliard kr.; i hvert fald vil denne udgiftsforøgelse sammenlagt med oppositionens krav om nedsættelse af skatter og afgifter jo blive et milliardbeløb. Spørgsmålet er særlig berettiget på baggrund af oppositionens krav om meget store skatteindestættelser, som jeg var inde på i forrige omgang. Vi bør derfor have at vide, om det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft tænker sig at opgive enhver tanke om yderligere skatteindestættelse, eller vil han have et underskudsbudget eller endog gå til skatteforhøjelse i stedet for skatteindestættelse for at kunne forøge forsvarsbevillingerne?

Det er jo unægtelig noget ejendommeligt og må være særlig ejendommeligt for det ærede medlem hr. Poul Møller, at da det konservative folkepartis ordfører umiddelbart forud for det tidspunkt, hvor man måtte forvente en ny forsvarsordning, gjorde stillingen op og udførligt kom ind på baggrunden for — og dermed på posterne af betydning for og imod — skatteindestættelser, blev der ikke nævnt blot antydning af en modpost i kraft af det konservative folkepartis krav om øgede bevillinger. Det er en ganske interessant kendsgerning.

Jeg skal i øvrigt ikke gå ind på det ærede medlem hr. Ole Bjørn Krafts uartigheder; dem skal jeg skænke ham.

Gøting: Det er min opfattelse, at de politiske partiers stillingtagen til den højtærede forsvarsministers forsvarsforslag her forleden dag i nogen grad giver mig ret i den opfattelse, jeg gav udtryk for, da jeg sagde, at der skulle være håb om at nå

[Gøting.]

til enighed, selv om det ærede medlem hr. Erik Eriksen i Viborg har sagt det modsatte eller i hvert tilfælde noget i retning af det modsatte, og selv om det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft slår sig noget i tøjret. Det er efter min mening helt rimeligt, at man fra venstre og det konservative folkeparti stiller med en vis reservation. Man vil se på sagerne, men man er ikke helt afvisende, man vil dog forhandle. Det er vel også helt utænkeligt, at det skulle kunne lade sig gøre at konstruere et forslag, som alle partier uden diskussion kunne blive helt enige om, specielt da når det drejer sig om et så delikat emne som forsvaret. Vi kan jo ikke komme uden om, at der netop på dette område findes deciderede yderstandpunkter.

Jeg kan give det ærede medlem hr. Victor Gram helt ret, når han forleden pegede på det helt nødvendige i, at vi frigør os for traditionel vanetænkning. Det er nødvendigt, at vi hele tiden er med, at vi hele tiden befinder os på forsiden af udviklingen. Dette gælder på alle områder, og da det er forsvaret, det drejer sig om nu, så lad mig sige, at det gælder ikke mindst forsvaret. Det forældede forsvar, stivnet i gamle former og med forældet udrustning, er ringere end værdiløst. Vi har ikke råd til ineffektivitet. Smidighed og tilpasning er nødvendig. Effektiviteten kommer bl. a. med værneviljen, smidigheden og tilpasningen med den rummelige rammelov, som man også under denne debat har kaldt for en bemyndigelseslov. Jeg tror ikke, vi slipper uden om den. I øvrigt anser jeg det permanente forsvarsudvalg for tilstrækkelig sikring, selv om det helt utænkelige skulle ske, at vi fik en ufornuftig forsvarsminister.

Det ærede medlem hr. From var inde på den tanke, at det eneste logiske og rationelle ville være at spørge: hvad er forsvarrets opgave, hvad skal der til for at løse denne opgave, og hvad koster det? Retsforbundets politiske ordfører har været inde på de samme tanker, og jeg er enig i denne betragtning, men vi er jo ikke alle enige heri, og vi bliver derfor nødt til at forkaste tanken som urealistisk i dag og prøve at løse opgaven ud fra de foreliggende forudsætninger.

Det ærede medlem hr. From var inde på,

at vort forsvars krigsforebyggende virkning, de præventive virkninger, var noget helt afgørende, og pegede i denne forbindelse på effektiviteten, forøget ildkraft og moralsk høj standard. Med hensyn til det sidste bliver jeg endnu en gang nødt til at pege på det værdifulde i, at frivilligheden øges, at vi i højere grad nu bliver fri for tvangsuddannelse af folk, der ikke ønsker det, enten på grund af overbevisning eller på grund af manglende værnevilje, og i, at forslaget om nedsættelse af tjenestetiden bortskærer den del, der har været mest forsvarsviljedræbende. Jeg er sikker på, at et 100 pct.s frivilligt værn vil være det mest effektive. Det kunne måske lyde, som om jeg ikke tror meget på denne værnevilje i dag. Jeg er ikke helt sikker på, at jeg ikke turde gå ind for den ordning, at enhver våbenfør ung mand ved at lade sig slette af rullen skulle kunne unddrage sig pligten til forsvar af sit land, eller rettere, jeg er sikker på det. Hjemmeværnet, hvis gennemsnitsalder i dag ligger noget højere, har helt overbevist mig om, at jeg ingen risiko løber ved at indtage et sådant standpunkt. Da det ærede medlem hr. From jo imidlertid i høj grad har tilkendegivet sin interesse for frivillighedsprincippet, kan vi sikkert nemt blive enige om en hel del vedrørende forsvaret. De bemærkninger, som det ærede medlem hr. From fremsatte vedrørende værdien af et spredt lokalforsvar, der med en uddannelse bag sig hurtigt kunne være på pletten, samt bemærkningen om, at han intet havde imod, om forslaget skulle kunne blive begyndelsen til et system i lighed med det schweiziske, understregede denne formodnings rigtighed.

Jeg er uenig med det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft i hans vurdering, at forslaget skulle betyde en svækkelse i forhold til de mål, vi tidligere har sat os. Det vil være for vanskeligt her at foretage en sammenligning og vurdering af den gældende og den fremtidige ordning, men jeg tror, og ikke mindst jeg håber, at forhandlingerne i udvalget vil kunne overbevise det ærede medlem. Det er muligt, at der i første omgang ikke bliver tale om nogen nævneværdig forbedring, men forslaget indebærer muligheder for en langt mere positiv indstilling ikke mindst i kraft af, at det øgede frivillighedsmoment, der, jeg havde nær sagt, garanteret vil betyde øget effektivitet. Men

[Gøting.]

mon det ikke i nogen grad er et spørgsmål om at frigøre sig for traditionel vanetænkning? Jeg tror det.

Det ærede medlem hr. Alfred Jensens udtalelser om, at den øgede faste kerne skulle være i modstrid med demokrati, forstået jeg overhovedet ikke. Skulle det være i modstrid med demokrati at modtage en løn for et stykke arbejde? Det er da ikke i modstrid med det vestlige demokrati, men der findes naturligvis også andre former for demokrati eller i hvert tilfælde andre systemer, der anvender ordet demokrati. I den forbindelse vil jeg sige, at det stillede dagsordensforslag vil jeg naturligvis anbefale til forkastelse.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsens sammenligning af NATO med en brandforsikring, der kun betød, at man var garanteret, at der gik ild i andre huse, halter noget. Skal vi endelig bruge billeder, vil jeg hellere se det under den synsvinkel, at det er et sprinkleranlæg, vi har installeret, og som vi søger at gøre effektivt i den hensigt at gøre det klart for eventuelle pyromaner, at det er nytteløst at stikke ild. Det er det præventive i forslaget, vi lægger vægt på. Så længe vi udelukkende forsyner vort forsvar med udrustning og våben af defensiv art, kan ingen føle sig truet. Det er en del af skjoldet i NATO-systemet.

De udtalelser, forsvarsministeren fremkom med vedrørende mit spørgsmål om kasernebyggeri, er jeg i hvert tilfælde relativt tilfreds med, selv om svaret naturligvis ikke kunne blive helt så klart, som jeg kunne ønske det. Jeg er helt klar over, at udvalget og fremtiden må arbejde med denne sag og give det endelige svar.

Alfred Jensen: Det ærede medlem hr. Gøting har ganske misforstået, hvad jeg har sagt om de frivillige. Vi har naturligvis ikke noget imod, at soldaterne får en ordentlig løn. Det er ikke aflønningen, der er problemet. Problemet er, at sådanne militære formationer har været en trussel imod demokratiet, og det er ganske indlysende, at det styrker militarismen, og deri ligger faren for demokratiet, men hvis det ærede medlem har så meget til overs for soldaterlønninger, som disse få bemærkninger kunne tyde på, synes jeg, det havde været bedre anbragt,

om det ærede medlem var gået ind for, at de soldater, der tvinges ind, som gør tjeneste imod deres ønske, ufrivilligt, også fik en ordentlig løn i den tid, de skal aftjene deres værnepligt. Men det har partiet jo ikke sørget for, og det spørgsmål har det ærede medlem heller ikke rejst her.

Denne debat har formet sig, som man kunne forvente: i forgrunden ville komme til at stå et skænderi mellem regeringspartierne, venstre og det konservative folkeparti om, hvad der var sagt og forhandlet om i den kommission, som blev sprængt. Det kan måske have interesse at diskutere det, men det er og kan kun være et andenrangs spørgsmål i denne forbindelse. Det er helt andre problemer, som burde diskuteres.

Jeg har rejst spørgsmålet om forholdet til den tyske værnemagt, den tyske militarisme. Ministeren gik ganske uden om det i sin fremsættelsestale, og til trods for at han her har talt i tre kvarter er han ikke kommet ind på spørgsmålet. Det eneste, han har at sige, er, at de synspunkter, jeg har fremført, er horrible angreb. Hvis der er noget horribelt i det, jeg har sagt, er det i og for sig kendsgerningerne, der er horrible. Jeg har fremført, at i Vesttyskland sidder tidligere nazigeneraler i ledelsen af den nye hær. Det har ministeren ikke bestridt, det kan han ikke bestride. Jeg har påvist, at 900 nazidommere er vendt tilbage i dommersæderne og sidder og dømmer ud fra den samme indstilling, som de tidligere har lagt til grund. Blandt disse nazidommere sidder også dr. Kanter, der var her i landet under krigen, og som direkte var skyld i, at 498 patrioter og tyske soldater blev dømt til døden — tallet er måske større. Det er horribelt, at dette ikke bliver taget i betragtning, når vi diskuterer problemer af denne art, og det forekommer mig, at ministeren i stedet for at tale, som han har gjort her, skulle tage dette ad notam og så lade det være afgørende for hans indstilling til samarbejdet med de tyske militære styrker. Det har det jo ikke været.

I spørgsmålet om depotterne er ministeren veget tilbage. Hvorfor? Fordi folkestemningen er ham imod. Til trods for at han har afgivet løfte om her at deltage i en debat om dette spørgsmål, har han undgået det ved de lejligheder, der har været til det den 3., 4. og 5. marts og nu i dag, den 17. marts, og

[Alfred Jensen.]

det er det, jeg gør opmærksom på er foruroligende. Ministeren vil ikke diskutere disse problemer, og det samme gælder spørgsmålet om NATO-samarbejdet. Det forekommer mig at være problemer af en helt anden størrelsesorden, end hvad man har diskuteret i den tidligere forsvarskommission, hvad man er blevet enig om, og hvorfor man skiltes. Det må dog være mere afgørende for os at få klarhed over, om det grundlag, hvorpå Danmark blev trukket ind i NATO, fortsat opretholdes eller ej. Jeg har fremført en række betragtninger, som viser, at det ikke er tilfældet. Til trods for at man højtideligt sagde til os, at der ikke blev tale om baser i fredstid, får vi alligevel dette forslag, vi får tilbuddet og vi presses, og til trods for at vi afviser det, indleder regeringen forhandlinger med den tyske værnemagt om placering af tyske militærdepoter her i landet, et forhold, som af det store flertal betragtes, som om man fik baser ind ad bagvejen. Men det forhold taler ministeren ikke om. Og som en dønning fra denne debat kan man i pressen læse om, at der findes amerikanske depoter her i landet. Jyllandsposten bragte meddelelse om, at disse depoter var her, og at man havde taget våbenmateriale derfra. Det siger os dog noget om, hvordan stillingen er; under alle omstændigheder er det vel udtryk for, at ministeren burde udtale sig om disse spørgsmål. Men det gør han ikke; i stedet for lader han, som om det er problemer, han kan gå uden om.

Jeg tror, ministeren tager fejl, når han går ud fra, at han kan klare sig med en flot bemærkning om det horrible angreb; nu har man på grundlag af det dagsordensforslag, vi har stillet, kunnet se et eller andet odiost ved os; det er det, der ligger i hans udtalelse. Det er rigtigt, at i det dagsordensforslag, den kommunistiske gruppe har stillet, kan man se, hvad vi ønsker; jeg er aldeles tilfreds med, at ministeren erkender det. Hvis han vil gå efter det, der står i dette dagsordensforslag, kan jeg ikke se, at han på noget område kan indvende noget imod det, der her er stillet op, hvis han da har for øje, som han sagde i sin replik: at man ønsker freden bevaret. Der står heri, at den eneste måde, hvorpå man

kan sikre landet imod ødelæggelse, er, at freden bevares. Ministeren kan heller ikke bestride, at når vi er medlem af NATO, er der en risiko for, at landet imod sit ønske kan blive inddraget i krig. Det er facts, man ikke kommer uden om.

På denne baggrund skulle man synes, at det var såre enkelt og ligetil at gå ind for det, vi har foreslået om forhandling, om at tage et initiativ, hvis ikke andre har taget det, for at man gennem forhandling kan nå frem til aftaler om sikkerhed, om garantier for de forskellige lande og om nedrustning. Jeg skulle også tro, at spørgsmålet om forbud mod fremstilling af kernevåben og forslaget om, at prøvesprængningerne skal indstilles, har så almen tilslutning her i landet, at jeg ikke forstår, ministeren kan gå imod det, som her er skrevet. På samme måde med hensyn til spørgsmålet om en atomfri, militært udtyndet zone her i Europa. Hvad kan man egentlig have at indvende imod det? Er det korrekt, når man siger, at herved forrykkes magtbalancen? Nej, forudsætningerne for dette er, at man taler sig frem til at skabe den sikkerhedsgaranti til begge sider, som de forskellige parter mener må være grundlaget for aftalen.

Jeg fatter ikke, at man overhovedet kan gå imod en sådan udtalelse her. Det eneste, jeg kan forstå man kan hænge sig i, er, at vi afviser lovforslaget og stiller forslag om overgang til næste sag på dagsordenen; selve indholdet af dette dagsordensforslag må, så vidt jeg kan se, kunne samle ikke alene det store flertal i det danske folk, men også det store flertal i dette ting. Jeg synes, at man i stedet for at afvise det stillede dagsordensforslag med de bemærkninger, hvormed det sker, skulle gå ind på problemerne og gøre sig klart, at de hører hjemme under drøftelsen af det lovforslag, der behandles. Men naturligvis, når man indtager den stilling, som vi her har været ude for: at man ikke ønsker at diskutere den tyske militarisme og samarbejdet hermed og ikke ønsker at diskutere forholdet til den dansk-tyske fælleskommando, når man ikke ønsker at diskutere alle de bestræbelser, der er gjort for at få nedrustning og afspændning her i Europa, må vi jo få den opfattelse, at det er en livssag at få denne oprustning ført igennem efter de linjer, som

[Alfred Jensen.]

her er foreslået, og på en sådan måde, at militarismen får større indflydelse i Danmark, end den tidligere har haft. Hvis det er tilfældet, forstår jeg så udmærket, at ministeren og andre tager på mit indlæg, som de har gjort ved denne lejlighed.

Aksel Larsen: Jeg må give den højtærede forsvarsminister en kompliment, fordi han i hvert fald har forstået en del af det, jeg sagde. Den højtærede minister gav udtryk for, at jeg åbenbart mener, at de nye krigsødelæggelsesmidler, atombomber, brintbomber og langtrækkende, fjernstyrede raketter, gør ethvert dansk forsvar håbløst. Det mener jeg ganske rigtigt, og det glæder mig, at det er trængt ind til ministerens bevidsthed, at jeg mener dette. Men det ville glæde mig endnu mere, hvis ministeren, der ikke synes at være af samme opfattelse, ville forsøge at komme med noget, der lignede en bevisførelse eller sandsynliggørelse af, at det kan nytte noget med et militært dansk forsvar.

Det er vist rigtigt, hvad det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft har sagt om mig, at jeg i nogen grad har benyttet udtryksformer og gjort mig til talsmand for paroler, som har været benyttet af det radikale venstre tidligere. Dog tror jeg ikke, at det ærede medlem i den henseende kan sammenligne mig med dr. Munch. Men det er rigtigt, at jeg har spurgt: hvad skal det nytte? Jeg føler trang til her at understrege, at jeg ikke, som adskillige aviser har refereret, har sagt: hvad kan det nytte? men at jeg sagde: hvad skal det nytte? Jeg føler også trang til at understrege, at det var det, Hørup sagde i sin tid, da han kæmpede imod Københavns befæstning; han spurgte: hvad skal det nytte?

Jeg forlanger, at de, der går ind for, at Danmark skal have et militært forsvar, skal komme med en argumentation for, at det nytter noget, og hvis de ikke kan bevise, at det nytter noget, synes jeg, de må erkende, at man skal lade være med at give pengene ud til det. Det, der er min opfattelse, er, at et land med Danmarks geografiske beliggenhed, et land med Danmarks territoriale udstrækning, befolkningstal og økonomiske ressourcer ikke er i stand til at forsvare sig, hvis det bliver

indblandet i en storkrig, og ikke er i stand til at blive beskyttet, heller ikke af sine allierede, hvis det bliver indblandet i en storkrig. Jeg gør igen opmærksom på, at jeg ikke kan se, at der findes andre muligheder for, at Danmark kan komme i krig, end den, at det bliver indblandet i en storkrig, og det, der i den henseende er mest tænkeligt, er vel nok desværre en storkrig mellem øst og vest.

Det ærede medlem hr. Gøting havde jo ikke forstået ret meget. Han troede, jeg havde sagt, at vort medlemskab af Atlantpagten kunne sammenlignes med, at man tegnede en brandforsikring i et selskab med den risiko, at så gik der ild i andre huse. Det har jeg slet ikke sagt. Jeg har sagt, at det, NATO-magterne har lovet os, og det eneste, de kan love os — og i den henseende er jeg ganske enig med forstander Haugaard — er repressalier mod den, der måtte angribe. Repressalier, det ville svare til, om et brandforsikringsselskab lovede ikke at erstatte skaden, hvis der gik ild i mit hus, men at stikke ild på andre huse. Det betyder altså ikke, at der tilfældigvis kom til at gå ild i andre huse, men at brandforsikringsselskabet stak ild i andre huse som repressalie, fordi der gik ild i mit hus. Det er det, der er forholdet med hensyn til Atlantpagten og med hensyn til Danmarks stilling, og jeg er aldeles overbevist ikke alene om, at et dansk militært forsvar i de moderne angrebsvåbens tid ikke kan nytte, men også om, at et militært forsvar som det, vi har, eller som det, man her foreslår, mest sandsynligt vil gøre skade og nedkalde ødelæggelse over vort land. Ja men, bliver der sagt, der er da ingen, der kan føle sig truet af Danmark, for vi vil kun forsvare os. Det er dog en bekendt sag, at Atlantpagten førende og hidtil dominerende stat, Amerikas Forenede Stater — det er muligt, at Vesttyskland senere vil blive mere dominerende — i Atlantpagten's første år ustandselig gennem sine militære sagkyndige og statsmænd erklærede, at formålet med Atlantpagten var, at de europæiske lande skulle tage det første stød, så Amerika havde større chancer for at forberede sit forsvar.

Det turde også være en kendt sag, at man arbejder på at udbygge en radarkæde fra Nordkap til Tyrkiet, og at denne radar-

[Aksel Larsen.]

kæde skal tjene til at advare, hvis flyvere eller raketter østfra er på vej mod Amerikas Forenede Stater. Men jeg tror ikke, at Sovjetunionen har i sinde at angribe Danmark, og jeg har i min tale forleden tilstrækkelig udførligt sagt, hvorfor jeg ikke tror det. Men jeg er jo nødt til, når jeg diskuterer med tilhængere af Atlantpagten og tilhængere af et militært beredskab i Danmark, at gå ind på den tankegang, som disse tilhængere synes at have. Hvis det var rigtigt, at Sovjetunionen havde angrebshensigter, hvis det var rigtigt, at Sovjetunionen spekulerede på sådan ganske pludseligt at sende sine jetdrevne atombombebærende flyvemaskiner eller fjernstyrede raketter imod Amerika og Amerika skal værge sig eller forsøge at værge sig mod dem ved at blive varslet i god tid gennem en radarkæde bl. a. i Danmark, følger vel deraf logisk, at så måtte den supponerede, den tænkte, den potentielle angriber først interessere sig for at ødelægge denne radarkæde, og det kom til at gå ud over de lande, hvori denne radarkæde befandt sig, altså bl. a. Danmark. Man kan ikke være medlem af en militæralliance og så sige: vi vil kun forsvarsmæssigt være medlem. Man kommer til at tage alle følgerne af at være medlem af en militæralliance.

Det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft sagde, at jeg sikkert også ville være villig til at slutte en ikke-angrebspagt med Sovjetunionen. Jeg synes ærlig talt, at det ærede medlem skulle være en lille smule forsigtig. Det var det ærede medlem, der som så mange andre i dette ting hævdede, at vi burde afslutte en ikke-angrebspagt med Hitler-Tyskland, og at den gav os absolutte garantier for, at vi aldrig nogen sinde ville blive angrebet af Hitler-Tyskland. Det var det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, der var med til at komme med den argumentation. Det var med den begrundelse, det ærede medlem stemte for, at Danmark skulle afslutte denne ikke-angrebspagt. Jeg talte imod, jeg sagde: den giver os ingen garantier, den er skadelig i en situation, hvor det drejer sig om at forsøge at skabe kollektiv sikkerhed mod en magt, der gang på gang har bekendtgjort sine angrebshensigter, og jeg gjorde udtrykkelig opmærksom på, at en ikke-an-

grebspagt set fra et dansk synspunkt i hvert fald var aldeles meningsløs, fordi med det styrkeforhold, der var mellem Danmark og Tyskland, var det ganske givet ligegyldigt, hvad der stod på en lap papir, det var den stærkeste magt, der afgjorde, om denne lap papir var noget værd.

Men det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft har ulykkeligtvis for ham selv glemt alt det dér og drejer det nu derhen, at jeg sikkert vil have afsluttet en ikke-angrebspagt med Sovjetunionen. Jeg kan ikke indse, hvorfor jeg skulle ville det. Jeg tror ikke, den ville være til nogen nytte. Jeg kan ikke tænke mig, at der vil komme noget forslag derom. Jeg ved ikke, hvad nytte en tosidet ikke-angrebspagt mellem en lille stat som Danmark og en stormagt som Sovjetunionen i grunden skulle gøre. Hvis man endelig vil tale om en ikke-angrebspagt i forbindelse med den aktuelle situation, kunne man tale om en ikke-angrebspagt foreløbig mellem Atlantpagten og Warszawapagten, men ikke mellem Danmark og Sovjetunionen.

Men man må vel tilgive det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, at han kommer med sådanne fantasier, når han ikke er i stand til — jeg erkender, at han havde begrænset taletid — at komme med noget, der blot kan sandsynliggøre, at det kan beskytte Danmark i krigstilfælde, at vi er medlem af Atlantpagten, og at vi har et militært forsvarsvæsen, enten det så er af en størrelse som den af regeringen foreslåede eller adskilligt større, som det ærede medlem hr. Ole Bjørn åbenbart vil have.

Det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft spørger med tilsyneladende forbavelse, hvorfor jeg egentlig har udmeldt mig af det kommunistiske parti. Rent formelt har jeg nu ikke udmeldt mig, det burde det ærede medlem vide, men i hvert fald har jeg skilt mig ud fra det kommunistiske parti. Jeg kan ikke holde noget længere foredrag om hele dette forhold her, men jeg skal i forbindelse med den foreliggende sag gøre det ærede medlem opmærksom på — hvad han burde vide — at netop i spørgsmålet om et militært forsvar af Danmark har jeg i lang tid været af den opfattelse, som jeg redegjorde for her i fredags, medens den kommunistiske folketingsgruppe har den mening, at vi bør have et militært forsvar i Danmark, det bør blot ikke være

[Aksel Larsen.]

stærkt. Det er forskellen på det område, og jeg er i hvert fald glad for, at jeg får lejlighed til fra tingets talerstol at fremføre de argumenter, jeg har for mine synspunkter, argumenter, som ikke på nogen måde er blevet imødegået af de talere, der har beskæftiget sig med dem.

Der er stillet et dagsordensforslag her. Jeg har kigget en hel del på dette dagsordensforslag siden i fredags, og jeg har måttet sige til mig selv, at det er jo egentlig rigtigt, praktisk talt hvert eneste ord og hver eneste sætning, der står i det, men at strengt taget hører det ikke hjemme under en debat om militærordningen, det hører hjemme under en udenrigspolitisk debat. Men nu er det engang stillet, det er gået ind i debatten, og der skal stemmes om det, og så må der jo stemmes om det. Men jeg synes, det er utilfredsstillende, fordi det egentlig slet ikke beskæftiger sig konkret med den sag, vi her behandler, men med en hel masse andre sager. Jeg kan altså ikke bestride, at der er meget rigtigt i det, men ville foretrække, at der var noget i dette dagsordensforslag, der vedrørte den sag, vi behandler, og jeg vil hjælpe det ærede medlem hr. Alfred Jensen med at få det ind.

Jeg vil stille et ændringsforslag til det stillede dagsordensforslag. Jeg vil foreslå, at der efter ordene „udtaler folketinget“, altså før ordene „at landet må slutte op bag alle initiativer til fremme af forhandling“ o. s. v., indføjes følgende:

„at Danmark bør afruste militært og proklamere sin neutralitet, samt“, og så går man videre i dagsordensforslaget: „at landet må slutte op bag alle initiativer“ o. s. v. Hvis vi får noget sådant ind, bliver det en dagsorden, der i hvert fald beskæftiger sig med den sag, vi forhandler om, og jeg tillader mig at anbefale dette ændringsforslag til vedtagelse.

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag til ændring i den foreslåede dagsorden:

„Efter ordene „udtaler folketinget“ indføjes:

„at Danmark bør afruste militært og proklamere sin neutralitet, samt“.

Dette ændringsforslag indgår nu i forhandlingen.

Victor Gram: Jeg for mit vedkommende har ikke følt særlig anledning til at gå dybere ind i fortsættelse af debatten i eftermiddag, særlig ikke på baggrund af den redegørelse, som den højtærede forsvarsminister har givet, og som jeg takker ham for, en redegørelse, som på en fyldig og saglig måde besvarede de spørgsmål, jeg stillede under debatten i fredags, og som jeg fandt det væsentligt og ønskeligt at få draget frem i denne forbindelse. Jeg har intet at føje til de bemærkninger, den højtærede forsvarsminister her har gjort.

Jeg må måske derimod have lov til at gøre en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. From. Det ærede medlem gav udtryk for en vis bekymring for, at jeg ikke havde givet udtryk for alt det, som virkelig lå mig på sinde. Jeg vil tro, at det ærede medlem også ved adskillige lejligheder har annammet det kloge i ikke altid at sige alt, hvad man ved. Jeg er tilbøjelig til at tro, at det ærede medlem for sit vedkommende også i forbindelse med de spørgsmål, vi drøfter i dag, har taget den samme lære til efterretning og heller ikke har givet udtryk for alt, hvad han tror og kunne have lyst til at sige i denne forbindelse. Vi behøver vist ikke at gå dybere ind på det spørgsmål; der kunne jo nævnes adskilligt. Jeg kunne tænke mig, at det ærede medlem måske kunne være enig med mig i, at det ville have været ønskeligt, om vi inden denne debat var blevet enige f. eks. om en fortsættelse af arbejdet i det politiske forsvarsudvalg; derved ville vi have haft større muligheder for at fremme det arbejde, som vi nu skal i gang med. Hvis jeg ikke tager meget fejl, er udgangspunkterne måske ikke så forskellige hverken med hensyn til vilkårene, ærede medlem, eller med hensyn til indstillingen og opfattelsen, og hvis det er rigtigt, var det måske på tide at tage arbejdstøjet på og føle vort fælles ansvar på disse områder og få den sag løst, som nu foreligger.

Jeg skal så til slut blot sige, at jeg på mit partis vegne gerne vil anbefale at stemme imod både ændringsforslaget til dagsordenen og selve det stillede dagsordensforslag.

Forsvarsministeren (Poul Hansen): Heller ikke jeg betragter det ærede medlem hr. Aksel Larsens ændringsforslag til dagsordenen som nogen forbedring, og jeg må anbefale at stemme imod det.

Til det ærede medlem hr. Alfred Jensen skal jeg sige, at jeg finder fremdeles ingen anledning til at gå ind i en diskussion med ham, men jeg synes, det er rigtigt at rette en misforståelse, som han og muligvis — sådan forstod jeg det — også bladet Jyllandsposten har gjort sig skyldig i. Vi har ingen amerikanske depoter her i landet, derimod danske depoter, hvori vi opbevarer den ammunition og udrustning, som vi har modtaget som amerikansk våbenhjælp. Det er det, der er tale om, ikke det andet.

Til det ærede medlem hr. Aksel Larsen må jeg sige, at også efter hans indlæg her i dag synes jeg stadig, det gælder, som jeg sagde til ham tidligere på dagen. Det ærede medlem udtalte sin tilfredshed med, at jeg havde opfattet, hvad han mente, og det takker jeg naturligvis for. Han ønskede en bevisførelse af mig for, at et forsvar kan nytte noget. Jeg mener, at jeg både i begrundelsen for det foreliggende lovforslag og også i de få bemærkninger, jeg gjorde til det ærede medlem, har anført grundene, og for mig i alt fald gyldige og tungtvejende grunde for, at vi skulle have et forsvar. Jeg er ked af, at jeg ikke kan kvittere for det ærede medlems venlige ord til mig med at takke ham for, at det, jeg havde sagt, var trængt ind i hans bevidsthed, for det var det åbenbart ikke. Det synes altså at være således, at selv om det ærede medlem har frigjort sig fra den hårde kerne, er den hårde skal tilbage.

Må jeg så til de ærede medlemmer hr. From og hr. Ole Bjørn Kraft sige, at det er naturligvis ikke min sag med de ærede medlemmer at drøfte vilkårene for debatten her i dag. De beklagede sig over disse vilkår. Man kunne måske ellers nok have lyst til at sige et og andet hertil, men lad det nu være. Men jeg synes alligevel, at der trods de venlige ord, som det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft henvendte til mig i den anledning, rettedes lidt af en bebrejdelse mod mig, og derfor vil jeg gerne sige, at det kan vel ikke undre, at man, når man nu i offentligheden har set en kampagne løbe af den art, som vi har set gennem de senere uger og

måneder bl. a. i det blad, jeg nævnede før, Berlingske Tidende, og jeg kunne tage Jyllandsposten med, godt kan føle lidt trang til at sætte visse ting på plads. Man må undskylde mig, at jeg har givet efter for denne trang.

Der er ikke så forfærdelig meget andet end spørgsmålet om lovforslagets karakter af bemyndigelseslov, jeg har grund til at beskæftige mig med i denne omgang.

Det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft syntes, at det mest var udenværker, jeg havde beskæftiget mig med. Må jeg dertil sige, at om selve de hovedspørgsmål, som vedrører forsvarrets reelle omfang og karakter inden for den lovgivning, der nu måtte blive tale om, er der jo i regeringens oplæg og i min fremsættelsestale gjort rede for vore synspunkter. De ærede medlemmer har gjort rede for deres synspunkter her, og nu synes jeg, at den videre behandling, også spørgsmålet om vi kan komme til enighed om tingene, må finde sted under udvalgsbehandlingen, fordi der til en sådan forhandling må foreligge også oplysninger, som det måtte være betænkeligt at meddele offentligheden.

Hvad angår spørgsmålet om bemyndigelseslovgivning må jeg sige, at jeg opfatter de bemærkninger, der er gjort her i dag, på den måde, at det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft åbent erkender, at han i sin tid tilsluttede sig en lovgivning af den karakter, og nu i dag siger, at han har fået en anden opfattelse, og det er jo en ærlig sag. Det ærede medlem hr. From var på det område, hvis jeg må have lov til at bruge det udtryk, en lille smule mere ulden. Jeg erindrer meget vel, at det ærede medlem gjorde disse principielle bemærkninger i udvalget i sin tid om bemyndigelseslovgivningen. Det, jeg synes er afgørende, er dog, at vi var enige om det grundlag, nemlig det lovudkast, som vi skulle gå til vore partier med. Når det fremsatte lovforslag har den karakter, som det har, havde jeg derfor grund til at gå ud fra, at det kunne vinde tilslutning her. Jeg kunne måske i denne forbindelse føje til, at her har vi et af eksemplerne på, at det kunne have været nyttigt at fortsætte arbejdet i det forsvarspolitiske udvalg, vi havde, for så var vi i hvert fald ikke kommet ud for, at der nu på dette område er gjort et mere eller mindre forgæves stykke arbejde, som vi skal til at lave om,

[Forsvarsministeren.]

jeg håber ikke alt for meget, men jeg er som sagt forhandlingsvillig på det punkt. Jeg synes som sagt, det er et af de punkter, som viser os, at det kunne have været nyttigt at fortsætte arbejdet i udvalget.

Det ærede medlem hr. From gjorde rigtigt opmærksom på, at det udkast o. s. v., som forelå i udvalget dengang, ikke kunne være bindende for os. Nej, det var ikke bindende, og det har jeg ofte gjort opmærksom på i den offentlige diskussion, men ikke desto mindre har jeg adskillige gange måttet høre bebrejdelser for, at vi var løbet fra et forlig. Det kan lige så lidt have været bindende for os, som det har været bindende for det ærede medlem og hans parti.

Jeg sporede også en lille tone af bebrejdelse i det ærede medlems udtalelse om, at det var mig, der var begyndt at referere fra forhandlingerne i det forsvarspolitiske udvalg. Jeg vil dertil sige, at det ikke er sikkert, jeg havde gjort det, hvis ikke Berlingske Tidende havde haft den artikel, som jeg har omtalt nogle gange. Jeg synes, at det, man der præsterede, var ret groft, og jeg synes, at det nødvendiggjorde en besked om tingene, og jeg kan ikke se, at der er sket nogen skade ved, at der er givet en sådan besked.

Må jeg så endelig svare det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, som under det kommende udvalgsarbejde venter en klar redegørelse fra NATO om vore forsvarsanliggender, at udvalget skal få den lige så klar, som vi modtager den fra NATO, men vi kan naturligvis ikke — det er måske rigtigt at gøre opmærksom på dette til sidst — ændre det forhold, at afgørelsen af disse ting til syvende og sidst træffes i folketinget.

(Kort bemærkning).

From: For en gangs skyld og på et enkelt område er jeg enig med det ærede medlem hr. Alfred Jensen, nemlig når han siger, at vi snakker lidt for meget om, hvem der

sagde hvad, og hvornår de sagde det. På denne baggrund skal jeg afstå fra enhver videre diskussion om alt dette og nøjes med at sige, at jeg stemmer imod den foreslåede dagsorden og det ændringsforslag, der er stillet til den.

(Kort bemærkning).

Alfred Jensen: Jeg må springe over de bemærkninger, jeg ellers ville gøre til ministeren, og tage fat på det, der er sagt om vort dagsordensforslag. Det ærede medlem hr. Aksel Larsen siger, at det ikke har noget med den foreliggende sag at gøre. Det har det i allerhøjeste grad. Vi mener, at det foreliggende lovforslag vil føre til en forværring af oprustningen, og ministeren gjorde også i sin fremsættelsestale opmærksom på, at hvis Danmark skal opfylde de krav, som kommer fra NATO-side, bliver man nødt til at gennemføre en sådan ændring, og det er disse foranstaltninger, vi ikke ønsker at gå med til. Derfor har vi stillet vort dagsordensforslag, som går ud på, at lovforslaget bortfalder. Så hellere køre videre med den bestående ordning; og for at illustrere, hvad der skal sættes i stedet, har vi anvist de forskellige ting.

Dernæst siger det ærede medlem om det stillede ændringsforslag, at han vil hjælpe os og derfor foreslår, at vi skal sætte ind med afrustning, og at Danmark skal erklære sin neutralitet. Jeg synes, det er en dårlig hjælp, eftersom der sluttelig i dagsordenen står, at man skal have en atomfri, militært udtyndet zone i Europa. Militært udtyndet zone kan vist ikke være forenelig med afrustning. Jeg forstod det ærede medlem sådan, at der egentlig ikke var noget at indvende mod det stillede dagsordensforslag; det var blot, at det var stillet under dette punkt. Jeg må sige, at denne hjælpende hånd gør det ikke klarere, tværtimod. Dertil kommer, at det store problem for Danmark ikke er at få fastslået: afrustning eller ikke-afrustning. Vi ved, at lande, der intet militær har, ikke har undgået at

[Alfred Jensen.]

komme med i krigen. Krigens veje gik over Luxembourg både i første og anden verdenskrig og over Island i anden verdenskrig, og det fundamentale, det afgørende, er i og for sig, at man sætter ind for forhandling for derved at forhindre krigens udbrud. Det er det, der skal sikre Danmark.

Vi må altså stemme imod det forslag til forbedring af vort stillede dagsordensforslag, som det ærede medlem har fremsat.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg er ganske opmærksom på, at der i det ærede medlem hr. Alfred Jensens dagsordensforslag står noget om en atomfri, militært udtyndet zone i Europa omfattende Danmark; men det skal vel ikke forstås sådan, at så skal der pr. m² eller km² i denne militært udtyndede zone, hvis den bliver til noget, være så og så mange soldater. Det kan vel godt tænkes, at der er ret store områder inden for zonen, hvor der slet ingen soldater er, så jeg kan ikke se, at det er nogen grund til at afvise mit forslag om, at Danmark skulle afruste.

Jeg fastholder det, jeg har sagt, nemlig at den foreslåede dagsorden ikke tager stilling til den sag, vi behandler her, men det er rigtigt, at den ved at blive stillet og ved at slutte med ordene: tinget går derefter over til næste sag på dagsordenen, afviser det foreliggende lovforslag. Jeg tillader mig at mene, at det ikke var nødvendigt, det kan man gøre, når forslaget — hvis det nogen sinde kommer så langt — kommer til afstemning ved tredje behandling; det behøver man ikke at gøre ved første behandling, når der ikke er særlig grund til det. Jeg kan ikke se andet, end skal vi have en dagsorden, der har relation til den foreliggende sag, må der også stå noget om, hvorvidt Danmark skal have et militært forsvar eller ikke, og hvilken slags militært forsvar vi skal have. Derom har det ærede medlem hr. Alfred Jensen ikke udtalt sig, og der står heller ikke noget derom i den foreslåede dagsorden, og derfor vil jeg hjælpe ham. Jeg anbefaler, at man vedtager mit ændringsforslag.

(Kort bemærkning).

Alfred Jensen: Det ærede medlem har aldeles uret i de betragtninger, han har

fremsat angående Danmarks placering i en sådan militært udtyndet zone. Det er vor opfattelse, at der også skal være militær i vort land, for det må være en af forudsætningerne for, at den tanke, som ligger i Rapackiplanen, kan vinde frem. Derfor har vi foreslået vor dagsorden, men vi har også gjort det ud fra den forudsætning, at vi ønsker, det foreliggende lovforslag skal falde bort, og at man på grundlag af en ændret udenrigspolitisk stilling når frem til det forsvar, som det ærede medlem og jeg på et tidligere tidspunkt har været enige om at stille forslag om her i folketinget, nemlig et forsvar, der svarede til landets behov og geografiske beliggenhed. Dengang som nu er der vist ingen af os, der er i tvivl om, at den tyske militarisme indebærer en fare for Danmark og dets selvstændighed.

Formanden: Det ærede medlem hr. Aksel Larsen har ordet for en kort bemærkning. Der bliver herefter ikke givet flere korte bemærkninger i denne sag.

Aksel Larsen: Nu har vi altså fået at vide, at den kommunistiske gruppe vil have, at Danmark skal have et militært forsvar. Vi har ikke fået at vide, hvad nytte det skal være til efter kommunisternes mening.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag af *Aksel Larsen* (se sp. 3769)

forkastedes med 114 stemmer mod 1; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Alfred Jensen (se sp. 3699)

forkastedes med 110 stemmer mod 5; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Victor Gram: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning *vedtoges* dette forslag.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning vedrørende en midlertidig ordning af spørgsmålet om Færøernes fiskerigrænse.

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 2371, fremsættelsen i tiden den sp. 3539).

Sagen sattes til forhandling.

Dupont: Det foreliggende forslag til folketingsbeslutning om en færøsk-dansk og britisk overenskomst om fiskerigrænserne ved Færøerne er et fuldgyldigt udtryk for, at man i internationale spørgsmål når længst ad forhandlingens vej. Som helhed kan det siges, at det resultat, der her foreligger, giver det færøske fiskeri bedre betingelser, end tilfældet var under overenskomsten af 1955 og den oprindelige traktat af 1901. Uden at ødelægge muligheden for, at der ved senere forhandlinger kan rykkes helt ud til en 12 sømils grænse, giver overenskomsten her en grænse på 6 sømil for de engelske fiskere og 12 sømil for andre nationer. Inden for de 6-12 sømil gives yderligere dispensationer i form af fredningsbestemmelser, hvorefter der i perioder kun må fiskes med lang- og håndliner i bestemte områder nord, vest og syd for Færøerne.

Der er grund til at takke de forhandlere, der har været med her — det gælder repræsentanter fra såvel Færøerne som England — idet der er vist imødekommenhed og vilje til at nå et positivt resultat, og denne tak skal gælde den højtærede statsminister, den højtærede udenrigsminister og alle implicerede embedsmænd. Jeg finder dog anledning til her også at takke den højtærede finansminister, der ved forhandlingerne i Thorshavn og i England i september 1958 har øvet en betydelig indsats for at få denne overenskomst bragt i stand. Ikke mindst blev der ved gennemførelsen af den islandske tolvmilegrænse skabt et farligt område, hvor uforsigtighed meget nemt kunne have haft kedelige følger for vort samarbejde såvel med England som med Island, ligesom de berettigede krav fra Færøerne måtte tilgodeses.

Som det fremgår af overenskomstens

forhistorie, har der siden 1901 været en fiskerigrænse på indtil 3 sømil. I 1955 rettedes det til 3 sømil efter rette basislinjer fra de yderste odder og skær. Det internationale fiskeri omkring 1901 betød ikke den store konkurrence for færøsk fiskeri. Udviklingen siden da har medført en omfattende mekanisering og et stærkt intensiveret fiskeri, hvor mange nationer gennem den sidste menneskealder har udvidet deres fangst til at foregå i de nordlige områder. Det færøske fiskeri har i samme periode udviklet sig ganske betydeligt. Befolkningen er i stigende grad blevet afhængig af det udbytte, som fiskeriet kan give. De åbne robåde erstattes med trawlere og større kuttere. Dertil kommer, at færingerne med berettigelse kan sige, at de gennem deres fiskemetoder er i stand til i højere grad at beskytte fiskebestanden, end tilfældet er med de store udenlandske trawlere, der er i færd med at udtømme bestanden gennem rovdrift, der drives på de færøske banker. Under et besøg sidste sommer på Færøerne hørte jeg gang på gang den udtalelse: hvis Island får anerkendt 12 sømils grænsen, er det en livsbetingelse for os, at der også kommer en regulering af fiskeriet omkring vore øer.

Ved nærmere undersøgelse af forholdet må man give færingerne ret. Uden for tre-milegrænsen finder der et omfattende internationalt trawlfiskeri sted. Fiskeriet drives så intensivt, at der er tale om, at fiskeyngelen tages med og plantevæksten ødelægges. Tiden nærmer sig, hvor der slet ingen fisk er at fange. Færingerne er eksperter i fiskeri med langline, og gennem en modernisering af denne form har man opnået betydeligt udbytte, idet man får de store fisk og gennem denne metode også er i stand til at beskytte yngel og plantevækst. Det er i det hele taget et stort spørgsmål, om det ikke i høj grad skal overlades til de specielle fiskerinationer i de nordlige farvande at sørge for forsyningen af fisk også til de store nationer. Det er givet, at Færøerne, Grønland og Island har vitale interesser i, at fiskeriet i de nordlige farvande forbeholdes disse områders befolkning. De er udelukkende henvist til at leve af det udbytte, havet kan give. Det ses bl. a. af den kendsgerning, at Færøernes eksportindtægter for de 90 pct.s